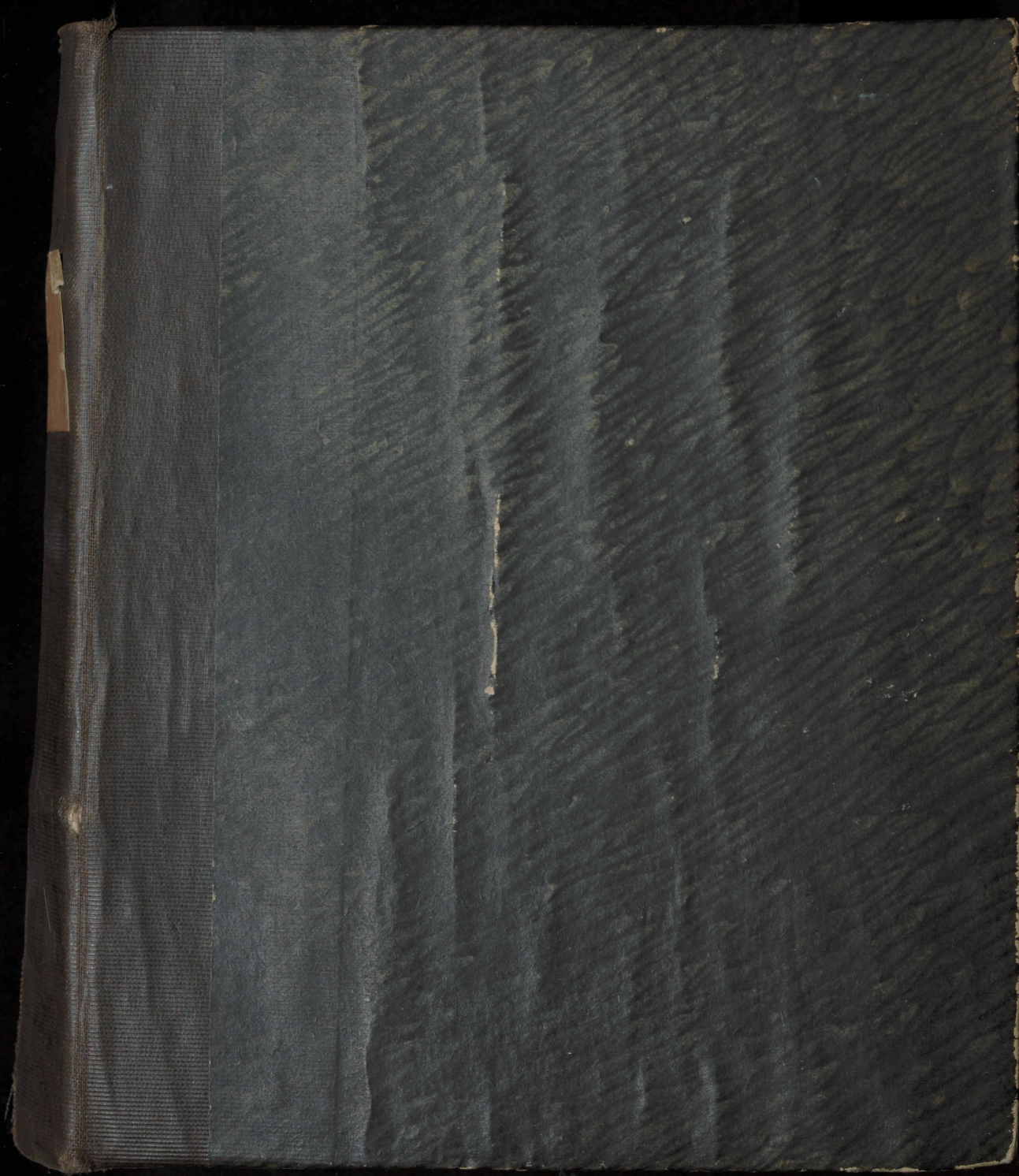

**Exercitatio Scripturaria Et Critica Continens Specimen Bibliorum Hanoviensium
Hebraicorum Ex Collatione MStorum & impressorum ... Et Dissertationem
Respondentis de Allegoriis Rabbिनico-Talmudicis**

Francofurti Ad Moenum: Typis Matthiæ Andreæ, [1707?]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn872261514>

Druck Freier Zugang

Fa - 1092 (115)

EXERCITATIO SCRIPTURARIA
ET CRITICA

Continens

SPECIMEN
BIBLIORUM HA-
NOVIENSIIUM
HEBRAICORUM

Ex Collatione MStorum & impressorum

*Editionum edendorum & brevissimis Notis excerptis ex
Commentariis Rabbinicis illustrandorum, in quo Compendii
causa sola Nota Rabbinica comparent.*

ET

DISSERTATIONEM

Respondentis de Allegoriis Rabbinico-Talmudicis.

Quam כעה

P R Æ S I D E

HENR. JACOBO van BASHUIYSEN,
HANNOV. S.S. THEOL. DOCTORE,

Ejusdemque Facultatis, ut & L. O. & Hist. Eccles. in Ill.

Athenæo Patrio PROFESSORE, & Eccl. Germ. Ref.

Pastore Ordinar. & Consistoriali

ISAACUS PELS, HANOV. S.S. Th. & Phil. Stud.

defendit
In Auditorio Majori.

A. D.

Maji MDCCVII. horis consuetis.

FRANCOFURTI AD MOENUM,

Typis MATTHIÆ ANDRÆ.

CELEBERRIMIS
ACADEMIARUM
MAGNI REGIS
BORUSSIAE
ET
FOEDERATI BELGII
S. S. THEOLOGIAE
DOCTORIBUS
ET
PROFESSORIBUS
VIRIS MAXIME REVERENDIS
EXCELLENTISSIMIS CLARISSIMIS
DOCTISSIMIS
DOMINIS ET PATRONIS
SUIS

Hæc Specimina benevole examinanda
cum sui commendatione humillima mente
tradunt & sacra faciunt

P R Æ S E S
ET
R E S P O N D E N S

CHRISTIANO & BENEVOLO
LECTORI
S. P. D.
H. J. Van BASHUYSEN.

Um nihil minus hominem, multò
magis Christianum deceat, quam otio-
sum esse, quod inde cane pejus & angue
semper fugi, quilibet verò dona quantu-
lacunque in commune Ecclesiæ bonum
conferre cogatur.

Atque ego per literas sapè, ac imprimis ab Audi-
toribus meis rogatus fuerim, ut novam Bibliorum He-
braicorum Editionem in lucem proferrem, non melius
me facturum putavi, quam, si una opera eadem notis
Philologicis illustrarem, cumque expertus essem, quam
rara sint Biblia notis Rabbinicis, sive Bombergensia illa
sive Buxtorfiana illustrata, ac iisdem editionibus non o-
mnes Magistros adjectos esse, non abs rem facturum exi-
stimavi, si compendium plerarumque Selectarum observa-
tionum ex variis iisque Præstantissimis, Rabbinis pro-
priis, hinc inde interspersis concinnarem, ac novæ Editio-
ni in Calcem paginarum adjicerem, quo uno intuitu Le-
ctor in Cognitionem vocabulorum & Phrasium difficilio-
rum introducatur.

)(3

Cujus

Cujus itaque Selectus Rabbinici SPECIMEN B. L. ideo jam tecum communicare visum fuit, quod Auctor Dissertationis sequentis de *Allegoriis Rabbinicis*, quando illud legisset Idem unâ cum dissertatione sua defendere desideraverit, cujus desiderio, ut satisfaciam, fidelitas in excipiendis lucubrationibus & Lectionibus meis, atque fructus in ipso laborum meorum satis manifesti postulare videbantur.

Quare quod sine hoc diu in Musæo meo latuisset jam in lucem emittitur, ut prius Virorum cordatorum judicia explorata habeam, quam ad sumptuosissimum opus, vel meo vel Typographorum ære edendum accedam.

Quod ad opus Biblicum tandem ipsum attinet, ut non tantum elegantissimo Characterè imprimatur, curabo, sed etiam singularem operam dabo, ut editio mea, accuratissimè corrigatur, usus inter alia hanc in rem accuratissima & elegantissima Editione Bibliorum Hebraicorum Clarissimi Theologi Brandenburgici, Domini DANIELIS ERNESTI JABLONSKI Magni Regis Porussiae Concionatoris Aulici, & Eccl. Unit. FFrr. per Poloniam major: & Porussiae Senioris, quod non agere laturum esse V. Cl. confido.

Nequid tamen neglexisse videar, alia præterea quæ haberi poterunt exemplaria sive impressa sive Manuscripta in auxilium vocabo, inprimis proprium quod in dissertatione I. Observ. Sacrarum commendavi. Quam in rem viros omnium ordinum Clarissimos rogo, ut si qua re hac in parte conatus meos adjuvare queant mecum communicent, qui me non immemorem hujus Beneficii futurum spondeo.

Vale Benevole Lector meisque conatibus
porro fave.

Dabam Hanoviae

n. d. 1. Maji.

בראשית

הוא כמוד' כל' בראשית הו'ין רק שהסמך חסר זהו דעת רס' ור"ע. אבל הקומי אומר שאינו
 פמוד' ופירושו כמו בתחלה: ברא. על פי הנוב הוא מורה על התחדשות הדבר וכאן מואין
 לש. ע"כ לא אחר לשון יצירה כמו גבי האדם כי הוא נברא מהאדמה דהיינו מים ליש:
 והו' דעת הקומי ורוב המפרשי' ולא כן דעת רס' ע: שמים. לפי דברי התלמוד
 מורכבת המלה ממים שם מים על דעתם שהמים על הרקיע תלוים במאחרו ית'.

והמלה אינה כמנחת רק בלשון שמים: ארץ. היא היבשה שאנחנו יושבים עליה ולפעמים
 באחר על כל זה המציאות השכל שבינה לבין השמים ובפרט כאשר תוסר עם השמים וכל
 מקום שתבוא עם ה"א קמן גם הלף במקרה והוא וות: (ב) תהו ענינו שמוון
 באדם משתומם: ובוהו מלשון ריקות וחלל כי לא היה עליה כלום רק היתה מבוהה
 במים. והוא' בשניהם תמורת ה"א שגשית: תהום הוא מקום כגשית מים רבים. ולפי
 דעת קצת קורא כך המים שהיו על הארץ: מרחפת. כמו על גוליו ורחף. שאינו כונע בהם בעת
 פריחתו: מים. גם זה הוא בלשון שמים ולא יפרד לעולם. אבל מואין עם לשון יחיד כמו
 לא וזרק עליו: (ד) וירא. במוצאה כמו וראיתי אני דקללת: (ה) ויקרא לחמשה
 דברי קרא הקבה בעצמו שמות. אור. ששך. שמים. ארץ. ימים. כי עדיין לא היה האדם:
 יום. לפעמים יורה זמן היות השמש על הארץ. ופעמים כולל היום והלילה כאחד:
 לילה. הוא לשון זכר כי הטעם מלעיל והה"א נוספת: ערב. הוא עת התקללת הלילה
 ונקרא כן כי בו יתערבו הנורות והדברים. והפכו הנזקק כי בו יוכל האדם לבקר בין הדברי':

אחד. ולא אחר ראשון להודיע שביום זה עדיין היה הק"ב יחיד בעולמו כי עדיין לא נבראו
 המלאכים. והרמז' כתב לפי שהוא שם מנוקף אין ראוי לומר ראשון אם עדיין אין שני:

(ו) יהי רקיע. יתקן כלומר יהא בקיומו ותקפו חף שבראו שמים ביום ראשון לא היו
 כמו שהיו ראשית להיות: בתוך המים: בין מים העליונים לתחתונים: למים. כמו

ובין מים ודרך הלשון כך הוא: (ז) ויעש. גם הוא פירושו תקנו על עמרו:
 (ח) שני. היה ראוי להיות שני כי יוד הראשון מקום ה"א שגשית והשני ליחס רק להלך

כפלה יוד שגשית וכן בחלת שני: (י) מים. בלשון רבים לפי שאין יס אחד מקיף כל
 העולם: (יא) תשא. כמו תמית הארץ דשא. עשב. נץ פרי. ודשא לפי דעת

קצת הוא העשב בתחלת אצתו וכשיגדל קרא עשב. ורס' אומר דשא הוא שם כלל לכל
 העצבים. ועשב הוא פרט לכל עשב בפני עצמו: למינו. מה שדומה לו כדי שיהיה להוסיף
 כי המורכב משהי מוכין לא יליד: מוריע זרע. בהפעיל. והרמז' שהנן יגדל זרע שיתרבו בו
 פילגות אחרות שיתנו גם הם זרע והזרע הוא גרעיני הפירות שמהם נומחים האילנות:

(יב) ימי

א

(יג) יהי מאורות • לשון הויה כאמר' יחד לרבים • וזכר לכקבה וכן להפך • בעבור
 שידברו בה הרבה • ואף שמאורות כבראו ביום א' וכן כל הכבדים • אבל קביעתן ברכיש
 היה ביום ד' כן פ' רש"י • לאותות • הוא לקוי החמה והשמש שהם אותות מורים על
 ענינים ידועים • א"ע • ורש"י • ולמועדים • הם הימים טובים שאנו מוכיין ללכנה •
 וימים • שמש החמה חצי היום והלכנה חצי • ושנים • כי ע"י מהלכתם ב"ב המשרתים
 כזר נזר השנה • (טו) והיו למאורות • עוד שמשו אחר להם שאירו לעולם •
 (טז) הגדולים • כקראו גדולים באורם נגד הכוכבים • (יז) ויתן כמו הניח •
 וכן בהרבה מקומות • (יח) ולהבדיל כפל לשון • כי יש עת בין ביאת השמש
 ובין זאת הכוכבים • וכן בבקר • שפסק לילה או יום הוא • אבל בבאת אור השמש ודאי
 יום הוא וכן בלכנה • (ך) ישרו • ענין הולדה עם הרבוי • כפא חיה • שהיא בה חיות •
 שכן • הוא כל חי שאינו גבוה מן הארץ • (כא) התנינים • הם הדגים הגדולים
 שבים בדמות הכתשים • ואמר ויברא • כי עד הנה לא נברא כפא חיה המרגשת הנבראת
 מאין הנמור • רק דומם וזוחל היה בכח הארץ להזיזם • גם המים היה כח בהם להזיז
 השלימים אבל לא הכפס חבלתי עור אלוה • לכן לא אמר עוד ויברא ביצירת החיה והבהמה
 כי אחד הוא • אבל אצל האדם חור ואמר ויברא בשביל כפא המשתכלת שבו • לשון רמז הוא
 ה'אך ותנועה • (כב) ויברך • הנכרה כאמרה רק על הדגים לפי שדין מהן
 הרבה ביחד רש"י • פרו ורבו הוא ביום במקום עתיד תפשו ותברו כלומר אני כותן פת
 בכס שתפרו לרוב • (כג) בהמה • היא לזורך האדם לרכוב ולאכול • רמז
 הם השרני' הקטנים הכראין כאלו נגררין על הארץ • וחיתו • הם חיות השדה • והיו
 כוספת • (כד) כעשה • אמר א"ע יתכן לפי שנאמר הברואים אמר השם לארץ או מים שתזיז
 הנברא • אבל האדם נברא מן העליונים ומן התחתונים • הרי הוא כאלו דבר עם כולם •
 ומה שלא אמר תזיזו ולמה התערב בו את עצמו • הוא למעלת האדם • מכלל יופי •
 (כה) ויברא • כאמר על יצירת הנשמה • וביצירת הגוף אשר ויזר כמו שזכרנו •
 זכר ונקבה ברא אותם • להדיעך שאף יצירת חיה היתה באותו יום • (כז)
 לכם יהיה לאכלה • עדיין לא הורסה להם לאכול בשר עד אחר המנוח • יום השמי
 בהא הדיעה יותר מנאמר ימים • כלומר היום הידוע שהיה העולם מלא ושלם עם כל
 צרכיו • וכן השביעי בשביל המנוחה שהיתה בו ולא בוולתו •

CAP. II.

(א) ויכלו • טעמו כשלמו • ופירוט ויכל • כולם ביום השביעי מלאכתו אשר עשה כזר
 בשבת הימים • (ב) מלאכתו הנפרד בלי כנוי הוא מלאכת בשר ובשני סגול •
 (ג) ויברך • ויקדש • יתכן ששוב על השומרים את השבת שהיו מבורכים ומקדשים •
 לעשות • כן כח בטבעם לעשות מעצמם ולהוליד בדמותם • (ד) אלה • שהזכירו
 כזר • השמים והארץ ולא זכר המים כי ככללו בארץ • עשות • לשון תקן כמו ויזרר לעשות
 אותם •

אותו • (ד) שית • ענינו עץ או אילן • (ו) ואיד • הוא ענין המביא המור •
ואמר רבינו בעדיה שהוא כמו ולא איד כלומר בתחלת העולם לא היה אדם שיעבוד האדמה
ויוצא ולא איד שית מער רק הכל היה מתוקן בנזירת השם : (ז) ויצר • שרצו יצר •
באפיו • הם הנחירים • ושאר אפן • ונפתח בנחירים כי בהם יצא האדם כי הם יצאו האור
אדם מחוס הלב ויצאו אור אחר • נשמת חיים • כלשון רבים לפי שכללת כל מיני החיים
הנחיתה וההרג וההשכלה • או טעם חיים על המלאכים שהם חיים וקיימים כך ההשמה כי
חיה הוא לשון בריא וחוק : והנה לא מלאכו במקרא בשמה כי אם על האדם • אבל כפש
חיה כלומר על ההנחה ולמה אחר טוב ויהי האדם לנפש חיה • ויתכן ש"ל שהלך מיד בחיות
הגדולות ולא בתינוקות : או פירושו שתהיה חיה תמיד נשמת בלתי נפסדת : והוא כפי
כי בתחלה נתן בו ה"ק"נה נשמת חיים שיהיה בה ובשכל העצם בהפכה לנפש חיה כמו
בהמה : (ח) ויעצ • פירושו וכבר נטע גן במקום שנקרא עדן ומפאת המור
הם שם האדם • והענין הוא מחוס הזה האור והחוש • כנראה בתכלית העונן : (ט)
ויצח • בנן הצמיח כל מיני אילנות כמו באדמה ועוד שני' אחד הוא עץ החיים מי שאוכל
מחוס מוסף חיים ושאר בריאותו ונחור לו בסורה מזהו הם דברי מכלל יופי • וי"ל שאם אדם
לא חטא לא היה מת • וכן דעת אברבנאל לא שהיה האדם נכחי בעצב רק על ידי העץ
ביתוך הגן באמצע הגן • שהיה נשאר יותר כי האילנות סביבו היו לו לחומה : הדעת פי'
הדעת דעת טוב ורע כי לעולם התיבה עם ה"ל הידיעה לא תבוא סמוכה • וי"ל שהיה העץ
הזה מרבה תאות המגלגל מלאך והאדם ידע את חוה : (י) ונחר • כבר יצא
מיעדן קודם בריאת האדם • ראשית פי' חלקים • כי אחר החלוקה כל אחד נעשה ראש לעצמו
מכלל יופי • (יא) פישן • הוא כילוס מצרים מלאך ושם פראשו לשון רבוי כי מימי
היו מתרבים ומסקין את הארץ : החוילה ע"ש העתיד כי המוקדם היה נקרא על שם האיש
וכן ארץ כוש : והזכיר הזהב בעבור כבוד הכהן היוצא מן : (יב) גדולת וזהם
הם אבנים יקרות • ואומרי' גדולת היא מרגלית : (יג) גימון • שהיה יוצא
ומתפזר הרבה מלאך גומי מבטן : (יד) חקל' שמימי' תדין וקלין : פרת שמימי'
פרין ורבין • קדמת התיו מקום ה"ל כמו קדמה אל מורא אשור : (טו) לעבדה •
שם אל הגן כי החלה זכר ונקבה : (יו) לא תאכל מוחו אף שכבר אמר ומוצן
לתוספת ביאור או מוחו מה שיוצא מוחו והוא הכרי או טעמו אפילו מועט מוחו : (יח)
לא טוב היות האדם • פי' כמו לא טוב לאדם להיות לבדו • עורי • כי האשה עוזרת לאדם
ומשחשתו • כנגדו • שתהיה תמיד לפניו ולעצמותו והכ"ף לאחיות הדבר : כאן אמר שהעוף
כוכר מאדמה • ולמעלה מן המים כי משכיהם כוכר רוח לדברי התלמוד שוכר מן הרקק : (יט)
מה יקרא • מה שם יקרא • וכל אשר יקרא לו וכו' פי' וכל כפש חיה אשר וכו' או הלמד' מושך
אחר עצמו ופי' לו האדם לנפש חיה ובאו שני למדין לתוספת ביאור : הוא שמו • לעולם או
הנאות לו לפי טבעו : (ך) ולאדם לא מלא • כמו לעצמו וכן כשי למך :
(רא) תרדמה • היא השינה העצומה החזקה יותר משינה פשוטה • מלצותיו • לשון
כד ומה האמיתו כי מלצותיו הוא לשון רבים כי דו פרופין כנראה : ויכנור • ריפא מקום
החתך • תחתנה במקומה והראוי תחתיה : (רב)
ויכן הכלע לאשה • להיות אשה • אשה משהש אש והי'ד ככלעת בדגש שלא תתחלף עם
אשה

אשה שפירושו בעלה . (ג) זאת הפעם . איור עכשיו מוצאתי עור כסגדי כי מיומי
הוא . לזאת . בעבור זאת שהיא מציג מחברא העולם בל"ה : (ד) לבשר
אחד . ידמו בעיניהם כאלו הם בשר אחד כאשר היו בתחלה : (ה) ערומים .
בדגש ענינו בלי לבוש ובשמן יחיד בחולם . ובלי דגש הוא לשון כחמה ותחבולה . ובשמן
יחיד בשוק : יתבשרו שרש בוש :

CAP. III.

(א) אף כי אמר . פירושו הגם אשר מכל עץ . אף שראה אותם אוכלים מכלם . איורה
כך לבבנה בדברים עד שזכר זה העץ . כי ערום היה . ואפוא שחש אמרה כך אפילו שאמר
אלקים לא תאכלו מכל העץ פן תמותון אינו כן רק לא מות תמותון . אבל האזהר בכמה
לתוך דבריו ואמרה לא כזה לבו רק על זה . אעפ"כ גמר הכתוב דבריו ואמר אף"כ לא תמותון
ולא תגעו בו . חסידים על דברי השם . לפיכך נכשלה כי כל המוסיק גורע . (ב)
פן תמותון . שלא תמותון : (ג) כאלהים . כאלהים . (ד) ותרא האזהר .
בלבה שטובים דברי הכתוב והאמירה לו : כחמד להשכיל . שתהיה בעלת שכל : (ה)
ותפקחנה עיני . בשכל . וע"כ כסו ערותם עתה ולא מקודם . א"ע . גם עכשיו ידע האדם
את אשתו כי האכלה מועץ היתה גורמת התאווה : (ו) לרוח היום . לעת פנות היום שנושב
הרוח . ומתהלך שם אל הרוח . או אל הקול : כי מצינו לקול הליכה קול השופר הולך :
(ז) איכה . אשר כן לבסוף עמו בדברים כמו אי הכל אחיד : (ח) הין העץ . בה"א
התמימה אף שהאל יודע רק לשמוע המענה מוחו : לבלתי . עם הלח"מ ענינו שלא .
ובלא לח"מ כשעם רק אף : (יב) אשר כתת . כפר בטובה כלומר אתה נתת
הטובת לי : עידי . כמו עמי . ולא יומא בלשון רבים עם הדל"ת : (יג)
השיאני . ענין הסתה ופתוי . ושמו כאל ביוני : (יד) גחוק . תרגומו על
מועיד . וכן בדברי הגמרא אשתך גואל נחין . ר"ל השפל עמך אליה : כל ימי חייך . כל ימי
שזין הכתש על האדמה : (טו) יסופך . תשופנו . ענין מכה ובתיתה : ראש
ועקב . חסדי ב"ת והראוי בראש בעקב : (טז) ענבוכך . ענינו העמל והנועצה .
ורמו לעת זאת הבתולי . א"ע . ורש"י פי' על צער גדול נבי' . והרוכך . שרש הרה ובגפרד
הרון . ורמו לצער העבור : תשוקתך . תאוותך . ואעפ"כ אין לך מזה לתובעו רק הוא
יחול כך : רש"י : (יז) אדמה האדמה . כי מזהה כולל . כמו שנקללים האדם
בעבור ילד רשע . והקללה שלא תבוא תבואה הרבה או שתבוא דברים אחרים כגון וכוונת
וכחלים : תאכלנה . תבואתה או לחמה ופריה וזעניו תבין חסרונם : (יח)
וקון וכו' עוד נגע אחר אביא לך שתחיות קובץ בין הארעים : והם מינים רעים הנאכלי'
ע' תיקון : עשב השדה גם הם דברים המזכים בין התבואה ועל כרחך תאכלם בין האדם :
(יט) נזעת . בעמל גדול ועמדה הרבה עד שהפנים מויעות : אפי' . הם הפנים וכמה הפנים
באפסם לפי שהם נבזים מן הפנים : (ך) חוה היו"ד תלפת בוא"ו כוונתה אותיות
אהי . כדי שלא יתעצב עם חיה אשר נשדה : (ךא) כתבות עור . כתובת של עור או
תבות לעורם : והקטע בשם הוזהר כתב עור מוח כי ברישא הוה להו בתבות אור דהוה
משמש

משמשין כהוא עילאי הה"ד ותחברו מעט מאלק' ובתר דחבו כספך לאור. ובנמצא בתורתו
 על ר' מרד כחוב בעור באלף: (כב) הן האדם היה פי אברכהאל קודם חטאו הי' כחבר
 מוכו בשלימות וזהו ראוי לחיים - אבל עכשיו חטא אין ראוי שיכל מינן החיים וחי לעולם.
 או פירושו היה כחבר ממו בעל בחירה ובחירתו אבל מינן הדעת שח' יבחר גם בעין החיים
 וחי לעולם כל' וזן רב - כי אין מלת לעולם מורה על נצחית רק על זמן רב: (כג)
 ושלחנן נרשאו לא שלח אותו בשליחות לשון אל אותו המקום שהיה בו - כי כל לשון שלוח
 שאחריו מ"ס הוא גימט' לכאף כמו שלח מעל פני: (כד) ויגש למה בארץ אחר שסבר
 אחר ושלחנן: פי' א"ע אחר שגרשו השבין הכרובים וכו': מקדם - למורחו של נחמה לו:
 הפרכים - הם מלאכים רעים וכדס הכרב המתהפכת לאיים האדם מלבסם עוד בנן.
 ואחר להע מלשן ברק ושקן כי זה מטייל אימה יתירה: דרך עץ החיים ולא אחר דרך הגן.
 כי עיקר הכוונה היתה בשביל עץ החיים:

CAP. IV.

(א) קבתי באן עמינו השתדלתי שם לי ולא לשון מכירה: את ה' - עם ה' - כי
 חותי ואת אישי קנה ה' לבדו אבל זה המלצתי עם ה' שספר בו כמה וגם לי יש חלק בו -
 ולא זכרה את אשה כי היא העיקר - מכלל יופי: (ב) עובד אדמה - האדם
 כמו עבד לאדמה בעבור טרחה יתירה שם לו בה: (ג) חקן ימים - שהיו קין עובד
 אדמה: מכהם גרשו מכה: לה' - אל המקום שקבע לתפלתו: (ד) ויחלשן לשון
 זנבן והוא תאמר בשני כנול וחבר יוד הכנים: וישע - פסה כל' קל' מהחזו כי יורה אז קין
 האמים ולחמה אותה: (ה) פכתי - פקדונו כן לבי' שהם פכות אשה ואשה: (ו)
 הם תעוב שאת - לשון מחילה ופליחה כל' אחרון לך ויהיו עוונותיך כשואים וטעול' מעלך
 וא"ע פירשו מלשון בטיא והנבחה לפי שסבלו פגון מהבוסם אחר - אם תעוב תעז ותגלה
 פתך שלא תצטרך ליכנס עוד - או אש פני אליך: לפתח טעאת רונן - טעף כשור עד
 פתח קברך ליום הדן: ואליך תשוקתו של חטאת הוא הלב הרע שמתאזר תמיד להשליך
 ואתה תושול בו בשתרה להטיב מעשיך: (ח) ויאמר קין וכו' ספר לו התוכחות
 שזכרתי והם כדי שיאסר הכל שסבר ברה עפרתו ויגנו ולא ישמר עיניו ממו: אל הכל -
 כמו על - וכן אל האדם לא אבל: (ט) קול דמי אחיך פועקים - קול לשון יתירה
 ע"כ פועקים שב אל דמי ולא אל קול - ומלת דם שאמר ביקר ובכנים כי הוא בעצמו אחד
 וארבע האמות מעורבים בו - והתרגם פי' דם על בנו שהיו כבחו לחולוד - ופי' פי' ששם
 בו פגעים הרבה כי לא היה ידע מהיוכן כפשו יובא: (יוד) אומר מן האדמה -
 כל' קללתך תהא מן האדמה שלא תסוקי תת בזה לך לפי שהיו עובדה אחר לא תתן עוד
 קציר ופרי ותצטרך לפרו להשיב אוכל לך: פתחה - פתחה ונעודה: שיהם ענין כדור וטעול.
 (יא) גדול עובי מכאן - פי' עובס העין כזה גדול הוא מלבסלו ומלשן אותו - או הורה
 שטאו ואמר עובי כל כך גדול הוא שזי' אשש' לסלות אותו - אבל הפסוק שאחריו מורה
 אמתית פירוש הראשון: (טו) לכן כל הוה קין - לשון גערה הוא כל' מי
 שהרגתו יענש ולא פי' העונש ונקרא קלר הוא וכוונתו רבים - ולא עכשיו ירגו רק שבעתים
 יוקם

11
12
14
1
1
1
1

יוקם • אשר שבעה דורות יולקח קמות הכל חזכו ע"י למך שבעה דור שביעי לקין • וזה ק
 פי' מי שהיה קין שבעים יוקם חזכו קמות רבות תלמיד שנים ואח"כ היתה ואינו
 שבעה דורא כי מלת שבע ושבעה יורו לפעמים על הרבה יותר משבע • לפי שכל ימי העולם
 שביעיות • לקין אית • חקן לו אית חזכו באלקו • וי"א קין • או אפשר שבעה לו אית עד
 שקצין והכתוב לא נלה האות א"ע: (טו) • מלפני ה' • הו"ם מורה הרחוק והלמ"ד
 הקרוב • ופירושו מקום שהיה לפני ה' שהוא הנן והלמ"ד הקרוב לו שהיה מקום קרוב
 השכינה ומקום הכבוד כי באותו מקום דבר רוח הקודש עש' אדם ואשתו ועם בניהם:
 בארן כוד • שהיה בד' מקום למקום עד שש' לו מיוחד עדן רחוק מהמקום שהיו בו אביו
 ואמו: (יט) • שם העיר • לזכר בנו חנוך: (כ) • אבי יושב אהל •
 קדוהו כמו שהאב קודם לבן • ומוקדה כמו רועה מקנה: (כב) • לוטע • מחדד כל
 לוחות כחות וכו': כעשה אחרו בצדאית רעה שו היתה אשתו של נח: (כג)
 שמשן • כל בחסרון ה"א והראוי שבעה: כז' למך • כך מכה הלשון כמו שפירשנו ולחם
 לא מלא: הרגתי לפעמי • עבר במקום עתיד והוא כמו אחרון • והטעם כמו שאחרו בגימט
 שהיו כש' פורשות מוחו אחר שקיימו פריה ורביה • כי פחדו להוליד בנים למיתה בעבור
 שהם שביעיים לקין • ע"כ אחר אבי השביעי להודיעם שבער בעלה הגויה על קין • ואם
 יפגעני גדול • או קטן יעשה לי תבונה אבי הוציא אותי • ובאותו בני למך וכל זרעו כחזו
 בתבול: פגע מכת חרב או חן שזו"א דם: תבונה • שהעור אינו כפגע ואינה מוציאה
 דם: (כה) • שבעת"ס יוקם ולמך שבעים ושבעה • כל' וזה קין שהרג בתלה לו
 שבעה דורות אבי של' הרגתי לב"ש שיל' לי שביעיות הרבה • כי שבעים ושבעה הוא דרך
 גומא כל' שביעיות הרבה: תחת הכל • במקומו: (כו) • הוהל • שרשו תלה
 מענין תלה ופירושו כי אז התחילו בני אדם לקרוא שמות התלגלים והעצבים או שמות בני
 אדם בשם ה' לעשות ע"י • מיימון • או יסיה מעטין תלול ורבוהו שבימי אבות הוהל הקריאם
 בשם ה':

CAP. V.

(א) • זה ספר • כל' סופר וחשב שני התולדות מאדם עד נח: ביום ברא • מניד
 שנים שבעה הוליד: בדרות תלמים • בדרות תלמי • כשמה העליונה שנתן בו • אכל וזכר
 וקבה בראש והקבה הסתה והטעם איתו • מכלל עפי: (ב) • ויקרא שמו אדם • על
 שם האדמה שלוקח מוחה • גם שם היין אדם בשביל זה • או יתכן לפי שהאדם הוא בריא
 יפה וטובה שכל הבריאות שכן בלשון ערבי אדם פירושו יפה: (ג) • בלמו •
 שנתן בו השם כח להוציא דמותו עד שידמה מעשהו לעליון • או שהיה דומה לאדם בחכמה
 ודומה • ולא הזכיר בן אצל קין והכל לפי שהכל כהר וקין מוחה בתבול ע"כ לא הזכיר
 ג"ס כמה שנים חי: (ה) • וימת • הזכיר בכל אחד וימת לפי שמתו בשלום ולא ראו
 ברעת המבול: והם הדורות הראשונים אלריכו ימים לפי שהיו בני אדם הראשון שלם
 היצירה מעט יד' ה' להפאר והיתה טבעו וחזו חזק מאוד גם כניו והדורות שהיו קרובים
 אליו כבודם חסד עומם אצל כשתרסקו הדורות מהמקור הטוב גם כתרסקו מאורך הימים:
 (ד) • ויתלך

(דב) ויתהלך חסד וכו' • כמו שתהלוכו אבותי לפניו • וכמו אחרי ה' אלוקים תלכו •
כלו' גם כל חסדו בזהב השם והתעסק בחכמות • את כמו עם : כי לקח אותי • זה
באמר בחינת הדקין דרך כבוד : (דט) זה יחזקו • כתב ח' ע' שדעו ע"י אדם
שהיה כפיא שכל די זה הולד תחיה האדמה • או ראו בחכמותם כי אצונותם גדולים היו
וכן היה כי על ידי נתקיים העולם • או יתכן שנתנו לו זה השם אחר שצדק האדמה כמו
ירושלם • וטעם אשר אורה • לפי הדרך הראשון באמר על המבול • ולפי השני באמר על
קבלת אדם בעצבון תאכלנה כי כח התקין בלי מחרשה • והראשון שגולד אחר מות
אדם היה כח :

CAP. VI.

(א) החל • התחיל : (ב) בני האלקים • השופטים והגדולים הנקראים אלקים •
או החסידים שהם אהובים לאלקים כבנים לאב • ואמר ח' ע' בני אלקים היודעים דעת עליהן
בחרו להם נשים מקימה מערבת שמים או מולם כל אחת במשלת לבב אחד ואחד ג"כ יצאו
מהם גבורים • ויתכן שלקחו הנשים גם בחזקה : טובות • יפות : (ג) לא ידון
רוחי • שרשו דון כלו' לא יהיה רוחי שנפחתי באדם במריבה עם הגוף לעולם כלו' וכן
דב • כי הגוף כחשך לתאוות הבקמות באשר שהוא נגד ובתולדות הנפש שקועות
התאוות והרוח אינו בהנה מזה • ע"כ אחר כך לו ק"ך שנה אס יתורו בתשובה מושב ואם לאו
אכלה אותם ר' יוסף קמחי : בשגם • השן בפתח כמו בסג"ל : (ד) הנפילים •
הענקים האכזרים הגדולים בעלי קומה שפול לב הוואה אותם מגובה קומתם • בימים ההם
קודם המבול חסדי שאלו בני האלקים אל בנות האדם וגם אחרי כן אחר המבול כמו וס
ראינו את הנפילים : (ה) וכל יצר • תאוות לב האדם ורעיונו לפי שהוא יוצר
ופועל העצמים בלב : (ו) ויכנס • ידוע כי לא אדם הוא להכנס כי אין בו
שני חפץ יתבדק ויתעלה רק דברה תורה כלשון בני אדם • וכן ויתעצב אל לבו גם כן דרך
חש' כי אין לפניו לא שמחה ולא עצבון ולא ישמחה ממדה אל מדה • ולפי שהשמחה והעצבון
בלב האדם אחר ג"כ בלב דרך העברה : (ז) ויאמר ה' • בלבו והוא שכל לבו
הקודם • או למלאכים • או לבת • א"ע : אחיה • לפי שהוא עפר והבא עליו מים אחר
לשון מחוי כעפר המנוח במים : האדם • באמר על הכלל : עד בהמה • שגם הם השקיות
דרכם • או לפי שנבראו בשגל האדם ואם האדם אינו מה נוצר בהם : (ח) חן •
חן • חלשן חסיה ורחמים ושרו חסן : (ט) תולדות כח • כולל לדתו וקורותיו
שארצו לו כי זכר שניהם : נדיק • במעשיו : תמים • בלבו : בדורותיו • כי ראוי להבה
דורות • קצת דורו של מתגלה וזה עד כ"ח שנה לאברהם • ולשון אברהם בן כ"ח באשר
מת כח • או בדורותיו כי ראוי עולם חדש בימיו : מכלל יופי : את האלקים התהלך • ר"ל
התעסקות בעבודת השם יתעלה • ואמר בהתפעל שפירושו הוא הפועל והפעול • לפי
שאני דורו היו העשים ולא התבודדו לעבודת השם וליראתו • אחר כי הוא סבב בעצמו
בהתבודדותו והפירו מותרתם להיותו הולך עם אלקים • ולולא זאת אף שהיה שלם עם
האלקים היה למד מועציהם כמו שאמר החכם הולך את חכמים ויחכם ודועה כמילים ידוע :

(יא) ותשת

2

(יא) ותחת הארץ. ארץ הארץ וכן רבים במקום: לפני הארץ. ענינו בפרשנים
ו"ל בכתב שלא ידע כי ארץ הארץ. מכלל יופי. או יהיה לפני ה' בדברים שבין ארץ לחקום
וחיים וזה שבין ארץ לחבירו. וחלת חכם שמונה הנהגות והעצות בחקום: (יב)
החיות כל בעד דרכו. מהנהגו רוח לעמוד שלא שער דרך תולדתו ועוות החיות הידוע: א"ע.
וחיה רחיה שהחיות לשון עמוד הוא. וכל בעד לרוח אפילו בחמה חיה ויפך חקוקן לשון
חיות: (יג) קץ כל בעד. סוף היום: ב"ל. הגיע כלל הקץ גמול מעשיהם הרעים
שבא לפני הניע. או פירושו ידעתי קצתם שלא יסובו מדרכיהם הרעה: כי מלאכה הארץ חקוקי
לא כחמה גור דכס אלא על הנהג: את הארץ. מן הארץ: או כפשוטו מחיתם עם הארץ
כי גם היא חמה ונטעטע. או את חסד ור' והוא כמו זאת: (יד) עשה לך
לזכרך: גופר. הוא עץ קל לשוט על פני המים: קבץ. מדורים חלוקים להיות כל מין
איש וזאתו לבדו: תיבה. ולא ספינה כי לא היתה בצורת ספינה: וכפרת. תחש אותה
בכוסבר והוא וסת: חבית. כמו לפנים החיבור בתוך התיבה: (טו) חיה חסר
תעשה. בזה המעור ומדה חסר תבין. וחזר שיעשה קומתה עשירית מארכה שתוכל
להיות כפה על פני המים אלא יספכנה הרוח: (טז) כהר. מונחת בהרים
והוא חלקן שוכב בה הארץ. ויתכן שהיתה חבן טובה בחלק הקוף לפי דעת המורה אלא
שמו המאורות והמולות ולא היה כוכב אלא יום ארץ לילה ומה תועלת היה בחלק לחיור:
ואל חמה תכלה. הנהגו היום ושופע ועולה עד שמונה על חמה כדי שיהיה המים: יבדה
תשים. שלא יפלו המים בהם: תחתים שים. הם שמות תולדים כי הארץ הוא תחת
שמי ותכלה מהם יוד הדברים כי היה ראוי לומר תחתים שבים: אבל שלשים האחד הוא שלש
וחסרה יוד הים. ופירושו הוא שלש עליות וז' על גב וז'. עליונים לארץ שבים למחור
תחתים לזבל: (יז) המובל. מרבו ככל והקוף ככלג בד"ג חס"ת. ופירושו
בסם. ואחר מובל ולא בסם כי מובל הוא תואר לגם ויכול להאמר על כל דבר שגמול מן
המים: המובל מים. חסר הנסמך כלל המובל מובל מים כי מלה ידועה לא תבוא במקומות:
(יח) והקומות את בריתי אתך. הברית הוא שלא ימות הוא ופיתו בתבה ולא יתנוהו
החיות. או שלא יעשאו ויקבו הפירות ולא יתנוהו דשני דורו. ואחרכאל אחר כי ברית
שם השם בחקי הברית שיהיו וקיימים שם האופן לעולם כמ"ס ארץ בריתי יומם ולי"ל.
ואחר לבד אותו ברית אשר שחתי לים אלא יסבו עוד את הארץ במאמרי יקוו המים ותראה
היבשה חף שאין ראוי לשמור לבני דורך כי גם הם הפכו בריתי אבל אתך אקים כי אתך
ראיתי צדק: אתה ונחך. האבנים לבד וסגים לבד מכאן ואחרו במורה שגמולו בתעוה
המטה: רש"י: (יט) שנים מכל. לא פחות משנים. והטעמו הן שבעה בעבור
הקרבן: רש"י: תבוא אל התיבה. מזה על כח שלא יעזבו להחיות החי ע"ב וכו' וקצת
באו: (ך) יבואו אליך. מעמם ולא תיגע עמך לבקשם ולגדל אותם:

CAP. VII.

(א) הוא אל התיבה. ימים רבים אחרי עשיית התיבה וזהו השם שוכבם לתיבה ע"ב
היה אסור לו ללכת מתוכה בלי כמותו חף שראה שחברם הארץ: (ב) שם וזאתו
כל

כל דבר יקרא אם ואם אף שאינו דבר חי רק אם הם דברים דומים זו לזו • או אחד כולל אחד
 תבירו : (ד) ליום עוד שבעה • ר"ל בשיעורו עוד שבעה ימים יתחיל המור :
 היקום • הוא אם כלל כלל חי על האדמה ושרו קום • וי"א יקום : (ו) והמבול היה •
 הוא ו' במקום כאשר כלל בן שש מאות שנה היה כאשר בא המבול • והמבול היה מבול מים
 על הארץ : (ז) ופני מים המבול • שבעה ימים קודם המבול • או מפני סוד מים המבול :
 (יג) כבקצו • נפתחו להוציא מים : וארבעת • חלונות בלשון בני אדם : (יג) בעצם
 היום • בגופו של יום : (יד) נפור • הוא אם כלל כאשר ש לו כסף : (טו)
 וסגור בעדו • השם הבין עליו שלל ויקומו החיות בתבה • או סגר התבה שלל נפתחה
 כל זה הוון מהמים והרוחות : (יז) והיה המבול מ' יום • והלא כבר אמר ויהי השם
 מ' יום • ופירושו כאשר היה המבול מ' יום על הארץ כאשר התבה ועל הארץ ולא בתוך
 הארבעים יום : (כב) נשמת רוח חיים • נשמה הוא שם מיוחד לאדם ולא לבהמה ופי'
 הפסוק נשמת חיים ורוח חיים כי שניהם סמוכים אל מלת חיים : והשם

CAP. VIII.

(א) ויזכור ה' את נח • גם אשתו ובניו וכל רב הוא העיקר • ועם ויזכור השופע
 אשר עשה לנח : וישבו • ענין הכתוב ר"ל כאשר נחו המים מלגלות עוד והסתגברותם חזרו
 לירד בטבעת : (ב) ויסברו כמו וסגרו כי הניח"ל והכ"ף מוולל אחד הם ומתחלפין :
 ויכלאו ענין מניעה ועצירה : (ג) ושבו המים • חזרו למקומם הראשון למטה מזון
 כחשפט : הלך וסבור • מקור מקום ביטוי כאלו אמר היו הלך וסבורים : (ד) חלק
 התבה • זהו המור ולא הפתח • והלאו חלק מן חלל : (ה) יבשת • מקור שלל עם
 תי"ו שלל כחשפט • או הוא שם ותי"ו נוספת ואף הוא שלל כחביריו בתי"ו שיהיה נעדר
 במשקל הזה : (ו) ויחל • אמר ח"ע שהיו מלה וזה בדקדוק והכחן שגשו חול לשון
 המתכה ומכנין הפעיל סגול פוקס יורי בעבור הטעם : (ז) טרף בפה • שם מאר
 לעלה כלל העלה היה טרף וסבור בפה • ופי' טרף הלכיתה בחוקה : קלו המים • מצינו
 כי הדבר המופשט הוא קל • וכן מצינו שהרבה יקרא כבד כמו מקנה כבד מוזר כלל הרבה :
 (יב) וייקל עוד • המתין עוד ו' ימים • והוא מכנין כפעל כי היו"ד קומוה כחשפט • אף
 שלל כחפכה היו"ד לוד' נראית כחשפט : שוב אליו עוד • לעולם וכן לא אוסף עוד :
 (יג) חרבו • ועדיין לא תוכל הרגל לדרוך על הארץ כי היתה רכה רק פניה חרבו אבל
 אח"כ יצאה הארץ והיתה קשה : (טו) אתה ואשתך כאן תהיו להם תשויש המטה אשר
 באתם : (טז) ויבא • בא כמו הגומים וכן הישר • והכתיב בוא' כמנהג ברוח : (יז)
 למשפחותיהם • כמו למינם • וי"א שלל נתחברו בתבה רק למינם • ואפשר שגם היציאה
 היתה בלי התערבות כוללתם : (כ) ויעל • מכנין הפעיל ואין חילוק בינו לבין הקל
 כי אם לפי הענין תבין פירושו : (כא) וירח • חלילה שהשם מריח רק הטעם שקבל
 העולה ע' ירדת האש ושרה לפניה באדם שמיח ריח טוב וערב לו • להודיע כי רכה
 עבריות הכותרים מן המבול ושח בדם : הניחוח • שגשו כוח ע"כ היו"ד בו שגשית רק
 התי"ם ככול והוא שם במשקל כיצון : יצר לב • תאוות לב האדם ותשוקתו הרע שגשגה
 עמוה

עמי : (כב) עוד כל • ענינו התמדה וזה לאות שיש לה קץ קצוב : זרע וקציר • חלק
השנה לזנים ואח"כ לארבעה זמני השנה • קור כנגד החום • חורף כנגד הקץ • מכלל
יופי : קור שרש קרר וממנו שלש בנמצא קריר ליה • מים קרירי : יום ולילה לא ישתנו •
כמו שגבתו בימי המבול שלא שמשו המולות :

CAP. IX.

(ב) וחתכם • שרש חת ע"כ דג"ש בתי"ו והאחד חת והוא לשון חיות : בידכם •
כמו כי בידכם : (ד) אך נצר כנפשו • בעוד שנפשו בו שהוא עדיין חי : גם דיוו שפירש
מן החי לא תאכלו אבל מה שפירש מן המות אסור לבני נח : (ה) ואך דוחם • פי'
התנתי לכם לשפוך דם כל חי אבל לא דם האדם כי אדםנו מירד : ולנפשותיכם • בעבור
נפשותיכם השכלית המיוחדת לכם : גם מיד כל חיה • חיה שתמות האדם אכזה לאחרת שתהרגנה :
או מיד כל חיה אדם ההורג אדם ילקח כקוחו ומונו לפעמים ע"י חיה ההורגת אותו : (ו)
באדם דמו יספך • הטעם בעדים • או לעין כל • או ביד אדם כ"ד שלמה • או באדם
בשיל שהוא אדם וכבר כלל : (ז) בעוף • הבי"ת תשמש מקום מן : (יג) בריתי •
שרש ברת וענינו קיום הדבר : (יד) את קשתי כתתי בענן • י"א שהקשת גם קודם
המבול היתה • וראיה מאומרו כתתי משמע כבר • וגם הוא דבר טבעי כי יתלד מלהט
השמש באויר הלח • וי"א כתתי משמע עתה ולא היה מקדם • גם אור השמש היה יותר חזק
אחר המבול מלפני המבול • מכלל יופי : (טו) בענני • הוא מוכנין פועל רק שזמר
הדגש בכו"ף הראשון : והיתה הקשת בענן • תמיד ולעולם אף שנסתרת מנגני אדם השם
מוזה אותה : בין אלקים • כמו בני ואמר אלקים שפירושו דין ר"ל כשיהיה הדור רע וראוי
לעונש אזכור בריתי : (יט) וחס הוא אבי כנען • כלו' דומה אליו במעשיו המנוסים •
(כ) איש האדמה • אדון האדמה • או איש שידע לעבוד האדמה והיא חכמה גדולה :
ויטע כרם • הוא הרבה גפנים בטועים יחד ונפן הוא אחת או שנים והוא רק לפרי • והנה
אמר הכתוב ויחל נח אץ משמעו שהוא התחיל לטעוע גפן רק התחיל לטעת הרבה יחד
לעשות יין מה שלא היה מקדם : (כא) אהללה • ה"א מקום וד"ו הכניו : (כג)
אחורית • לאחוריהם הפך הילוך האדם כי כל תנועותיו לפנים ולא לאחור : (כד)
אשר עשה לו ולא פירש מה עשה וי"א שסרכו : בנו הקטן • שב אל כנען כי חס היה גדול
מיפת • ופי' הכתוב כך הוא חס ראה ולא כסהו רק גלה הדבר ושמע כנען ועשה מה שעשה
ע"כ קולל כנען ולא חס • או הקטן שכל וכזה • ח"ע : (כה) עבד עבדים • פי'
עבדות חזק ונפלא : לאחיו • לכוז ומזרים ופוט שהם בני אחיו : (כו) עבד למו
מוקב על שם : (כח) יפת • מוכנין הפעיל ושרש פתה : וישכן באהלי שם • יצא
שכינתו בישראל שהם מוכני שם :

CAP. X.

(ה) חיי • הם מקחות מחולקות זו מזו ע"י הים : (ח) וכוז ילד • נכנין קל
על

על פי היום כאשר על האשה • ולפעמים כאשר גם על האיש מקום הוליד בעבור שהבן
מאזן ומכא האב הוא בא : (ט) גבור יד לפני ה' • כחך אותו לשם לרוב גבורותיו עיר
גדולה לאלקים • או שהיה מקריב מזיד לפני ה' • או מתכוין להקטין על פניו : (יא)
מן הארץ • כיון שראש אשר בניו שומעין למורד למורד במקום יאח מתוכם : (יג)
אשר יצאו משם • משניהם כי התחתנו יחד : (טז) הינוני • כל אלה זכר עם ירד
היחם כי המפצות היונאות מהן קרואו כן ע"כ באה עליהם ה"א הידועה כי לא תבוא
על אדם פרעי : (יט) בואכה הכף לכני הכוכב כי מנינו כך בכל המקרא : גרה •
כמו אל גר • כי ה"א בסוף מקום למד בתחלתה : (כ) למשפחותם לשפחות •
כולם בני חם הם אף שחלקן למשפחות ולשפחות שונות : (כא) ולשם יולד • ולא
אמר יולדו אמר כן דרך כלל כמו ולעבר ילד : אבי כל בני עבר • שם היה אבי כל בני
עבר הנקרא • או עבר מלשון עברי כי היה אבי העברים אף למעלה מונו : יפת הגדול •
בשנים ו"א במעלה ובחשיבות • ולא אמר אחי חם לפי שבזה את אביו והם כבודו :
(כה) נפלה הארץ • נתבלבלו הלשונות ומתוך כך נחלקה גם הארץ : ועבר • קרא
בנו על שם העתיד :

CAP. XI.

(א) שפה אחת • לשון אחת ומקומא לשון הקודש היה • ולפי שהשפה והלשון הם בלי
הדבור תקרא הדבור בהם : ודברים אחדים • כי בכל לשון יוצאו אנשים מדברים גבוה
וגמות שלא יביטו המון עם אף שהם מאותו לשון אבל ביניהם היו דברי החכם ובסיל
אחד • או דברים אחדים שהיו כולם מסכימים בעלה אחת לבנות המגדל : (ב) מקדם •
לפי שאמר למעלה ויהי מושבם הר הקדם אשר שמשו וחס תלור להם מקום ראוי לבנות •
בקצה • מישור וערכה הפך הרכסים : (ג) הבה • הווינו עצמיכם • ואיפה כיווי מוש
אלא כענין מקור או שם לפיכך תבוא המלה גם להקבה גם לרכים : כלבנה • כעשה בני
מן לבנים כי לא היה להם אבנים לבנות : והחזיר • זה טעם עפר מנובל במים היה להם
במקום חומר זה טעם מנובל בעפר וביר ומים כי לא היה להם סיד : (ד) וראשו
במים • דרך גומיוא בשביל שהיה גבוה מאוד : ונעשה לנו שם • כוונתם היתה לבנות להם
עיר גדולה למושבם • ומגדל גבוה להיות להם לשם ולהתתפארות בדמות הבאים : פן
כפון • שלא כהיה כפונים : (ו) החלם • פתח מקום ירי בעבור הקי"ת ופי' התחילם :
יבנה • יונע ואם אביהם יתנו שובלו לעשות כל חפצם : חמו • כמו וממו חסנו והם שני
שרים יוס וחס בענין אחד : (ז) ונבלה • שרש בלל והוא מנצח הפעיל רק שסדר הדגש בלמ"ד
והוא ענין בלבל : אשר לא ישמעו • לא יבינו והיא שמיצת הלז : (ח) ויחדלו לבנות
העיר • פי' להשלימה כי כבר בנו קצת העיר להמגדל כמו שאמר אשר בנו בני האדם :
בכל • שתימלות בא כל כמו בגד • וכל הוא שם בתשלומו בלל בקמן ופגול • וטעמו בא להם
בלבול מן השמים : (ט) פלג חיה רל"ט שנים וזהו החציה חיימי אבותיו שקדמוהו ויתכן
שעל כן נקרא כך ביום מותו : (יט) מאתים • ראוי להיות מאתים בשו"א תחת הו"ס
ויקמן באל"ף על משקל שנים שפתיים • ובא כן שמה אלף חס • גם מאות ראוי להיות
המים

המ'ס בג'א' בשלל שבות רק בעבור הכחות : (כח) על פני תרץ אביו : בחי' אביו ופני
כחו לפני : אור כשדים : פירושו בקעה או עמק כמו באורים כדור ה' : עקרה אין לה ולד
לתוספת ביאור : והוא' במקום יוד והוא שם במשקל חכם :

CAP. XII.

(א) לך לך • כן מנהג הלשון כמו וילך לו • אשכנז לי • או להשתדך ולצרכך :
מחוללתך • זה אור כשדים : ומבית אביך • זה הין ששם שם אביו והלא כבר יא' חס •
ויתכן שהשם מזה לו זה כשהיה צדיק באור כשדים • כי ידע שתרו יעבד שם שמים שנה עד
יום מותו : אלאך • ולא גלה לו מיד כמי לחבבה בעיניו : (ב) וזהו ברכה • מוה
במקום עתיד כלו וזהו ברכה הבטחות בתומות בידך לברך מי שתצלה • או הטעם וזהו
אין ברכה : (ג) ומכריכך לשון רבים ומקללך לשון יחיד • כי מעשים יהיה המקללים
אותו והמכריכים רעתו : וכברו בך • לא מסיבתם אברך אותם רק בזכותך : (ה)
רכוש • ומקפה : הכסף אשר עשו • הם העבדים והשפחות שקמו בחק • והוא שם אל אברתם
ולוט • או הכפחות שהורס האמת לעבוד את ה' או סאור על אברתם שנייר האכזבים וטרה
גיירה השמים : (ו) ויעבור • כאן הוראתו כהנא לתוכה : אלו • מישור : ומורה שם
אין וקרא המקום על שמו : (ז) ואל • מנצח כפעל כמו כראח אלו : (ח)
ויעתק • העתיק ממש אלהה כי הוא מבין הפעל וטעמו כפע ממוקם למקום : ההרה •
כמו להרהר • מקדם • ממוחה : מים • מוערב : וקרא בשם ה' • תפלה • או קרא לבני
אדם לעבוד השם : (ט) הכננה לפאת דרום כי דרום הוא חם ומרוב החום יבש :
(יוד) בארץ • בה'א' הידיעה ר"ל בארץ כנען • ורש'פי' לכמותו עשה שאמר לו ללכת אל
ארץ שבה לברך רעב : (יא) הקריב • פועל יוצאור'ל מחפצו : פא ידעתי • פא
פירושו עתה ואף שרע מוקדם שאלתו היתה יפה רק כן דרך הלשון וכן במקומות • או לפי
שבא לארץ שושביהם שחורים וכעורים כעורב אחר עכשו הגיע הצת שאלתו על יוסף כי
בהמקומות שהיה כל הכשם יפות • ואמר א"ע שהכחות משתנות בעבור האור : (יב)
ואותך יחיו • יעמידוך בחיים שלא יחרגוך • או יתנו לך כל צרכך כי יחי רעבך היו : (יג)
ייעב לי • יתנו לי מתנות כאשר היה באמת : ולאמר השב נעבורה • גם וחיתה ונו'
שלא יחרגי בגללך בעבור שתאמרי יחיותי את : (יד) נעים גדולים • כדי שלא יוכל
ליגע בה מלשכב עמה כי השם שמר אשת אברהם : על דבר • כמו בעבור והיגע על זה
הדבר • ורש' • אומר על פי דבורה אומרת למלאך הן והוא מכה : (טו) למה אומרת
אחותי • ואמר לא השב לו כמו שהשיב לאבימלך וסתן אחתלא לדבריו • לפי שרעה
אמר קח ולך הראה לו שלא רצה בתשובתו רק שילך מלפניו • לבד פחד אברם מלהשיב
שלא יעבור ממות המלך : אבל אבימלך אמר הכה ארצי לפניך ע"כ עשה התגלותו שלא
יהיה משקן בעיני המלך • בחי' : (כ) ויצו עליו • כמו בשבילו • וישלתי • כתרומתו

CAP. XIII.

(ב) ואברם כד • הפך קל כי היה לו מקפה רב וכסף וזהו או פירושו מוכרד בעיני
הבריות

הבריות מפני עשרו : (ג) למענו . לפי חכמות הראויות לרגל המלאכה רבה ולא
במהירות . ורש"י פי' שלן בחכמות ובאכסניאות הראויות למדך דרך ארץ שלא יטעה אדם
מאופפיה שלו : (ה) ואהלים . אם הלשון יחיד מוכח הוא ככג"ל היה ראוי להיות
ברבים האלף בחסד קיץ כמו מן קדש קדשים ואפשר שהיחיד ה"ה בקיץ ואז החולם אינה
נשתנה ואף שלא נמצא כן בכל המקרא : (ו) ולא נשא . פי' ולא כגל ובא ארץ בלשון
זכר כמו נעתם ארץ . ורש"י פי' שהוא מקרא קצר כלו' מרעה הארץ לפיכך בא לשון זכר :
יחדו . וא"ו יחדו סימן הרבים על היחיד כמו עליו וי"ד הרבים חסידה בו ברוב רק ג'
פעמי' בא עם יוד ולפי שנתקבץ בו היחידות והרבה בארץ כן : (ז) ויהי ריב . כי
רועי לוט היו רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים כי אמרו הארץ נתנה לאברהם ולוט יורשו
ורועי אברהם מוכחים אותם על הגל ע"כ אמר הכתוב והכנעני בארץ ולא זכה בה אברהם
עדיין : (ט) ואימכה . בנות היו"ד ושאו ימין ופי' אלך לבד ימין . ואמחלה . באלף
בראית אף שאינה נשמית ויתכן שהחלה בת ארבע אותיות כי לא מצינו אות כעה בתוך
אותיות השורש : (יוד) ככר . תרגומו משר : ואמר א"ע מקום ממים כמו כר ברת
והקף בא האן כפול או בעדר מים : כלה משקה . פירושו ארץ כחלי מים . ובא זכר אחר
בקה ר"ל בעלת משקה . ואמר כלה אחר שאמר כל להגדיל הדבר כמו כל מלכי גוים
כלם : לפני שח . הוא מקור מבין פיעל ופי' ראה אותו משר כגן ה' לאילנו' קודם
שנחת : בארץ מרים . לזרעים : באכה . ה"ף היא לבנה ככל כ"ף המאזכר ובעד יודע
המקום ידבר ובאה שמה עם ה"א וכמוה רבים ור"ל מקום המשקה היה עד נער : (יב)
ויאהל . כלו' נעה אהלו ממקום למקום ולא קבע לו מקום עד כדום : (יג) רעים .
לכני אדם . או רעים בגופם ופעלים במחשבתם : (יד) נפוסה . ידוע והוא הפאה
השמאלית . ובקראת כן בלשון עמומה לפי שהשוב בה בקרה האחרון כאלו הוא מקום נעלה .
או לפי שהאלף השמש הוא על הפאה הימנית הדרומית ולא על השמאלית וכאלו אותו
הכוח נפון מהשמש : (טו) גם זרעך ימנה . כלו' כמו שאי אפשר למנות עשר הארץ
גם א"ל למנות זרעך וכן היהפוך כושי עורו כלו' אי אפשר : (טז) קום . ענין זרעו :
התהלך . אמר הבחיי חלת התהלכות נוכחת אצל החכמה והיא נורת הכסף השכלית ולא
נוכחה כי אם ביחודי פגולה מחפשי החכמה בנה וחנך ואברהם כלו' כענין נורת שכלך
בדרישת המצאים שבארץ . ע"כ ויהא' מלשון יושב אהלים כי דרישת החכמות נריכה תנועת
הכסף השכלית והשקט הגוף . ואמר לך אתננה . אתן לך דעה וחכמה לדעת מהות
המצאים בארץ : (יח) אילוני מחרס . אין זה אילן מורה שזכר למעלה כי אותו היה
מישור אחד לאדם הנקרא מורה וזה היו משרים רבים לאדם הנקרא מורה :

CAP. XIV.

(א) חלך גוים מקום שמו גוים על שם שנתקבצו בו גוים רבים מאמות שונות : (ג)
אל עמק . בעמק וכן ואל הארץ תתן : השדים . שבו שדד בשמאל והדגש לחסרון הכסף
ופירושו בתרגומו חקליף ר"ל שדות וכן ושדד אדמתו פירושו יצרוש אדמתו ויעשה אותה
שדות : הוא ים המלח . כלו' העמק עצמו כעשה לאחר וכן לים המלח הוא גבול ישראל :
(ד) ושל

(ד) ושלם עשרה • ושלם עשרה ר"ל בשבת י"ג לעבודתם חרדו : (ה) ויכו את רפאים •
הכו הענקים שישבים בעשירות קרנים והוא מקום בין שני הרים גדולים ע"כ נקרא קרנים •
האיים • הנבזים המטילים אימה לאדם : (ו) בהרם • בהר שלהם והוא שם הרר
בשני סג"ל בתקל מלך והוא מכני • וא"ע אחר שהוא מקור מבין פועל ופי' בעלותם אל
הר עשר • אי"ל מישור : על • אלל כמו ועליו מטה חכמה : (ז) שדה העמלקי • מישור גדול
שערים במיתות בו נקרא שדה • ונקרא ע"ש העתיד כי עדיין לא נולד עמלק : (יור)
באות • היוםם הרבה חסירות שנטלו מהן טיט לבנין ולא היו בהן מים ע"כ נשתנה נקודת
המלה מן בארות שנובעות מים : חמר • טיט עב : הרה • כמו להר כי ה"א נסוק
מקום למ"ד בתחלה ונקרא הא מקומית והסגול תחת פתח : (יב) והוא יושב • כיום
הוא היה יושב בכדום : (יג) הפליט • שם תאר שברת ומחלש • העברי • שם מעבר
ההר • או מבני בני עבר : (יד) וירק • שמו ריק מבין הפגיל ומיחושו וחס למלחמה
וכתן להם כלי קרב • תבנין • אותם שכבר חקד ולמד למלחמה • או הנערים שחקד ולמד
אותם לעבוד השם מן חקד לעבר • ילדי ביתו • שולחו בביתו והיו במקפר ש"ח : (טו)
וחלק עליהם לילה • כל' בחי' הלילה השנים והכס ונחמי לילה הראשון דרפס : (טו)
לש' אחיו • בן אחיו : (יח) מלכי דק • היר' כוספת ונקרא כן בעבור יושבים שהיו
מקום הדק והיוסר לא תסבול העול ומעשה תועבה : מלך שלם • ירושלים : (יט)
קונה • כמו עושה או מוציא : (כ) אשר מנן • ענינו כתי' ומחר : (כא) הנכס •
לא בקש ממנו מן השני רק כסף האדם והרכוש הוא כולל כל המעטלין יקח לו : (כב)
הרמותי יי • הוא לשון שנובה כל' הנני נשבע באותו השם שברכני זה הכהן : (כג)
קוט • ידוע שבו תופרין הבגד : שרף • הוא רצועת הנעל ר"ל לא לקחת מלאוהו לעצמי
מן השני וגם אם נתן לי לא אקח : (כד) בלעדי • היר' סימן הרבים כמו שהיו
בניו אע"פ שהיו נראים ובלא מ"ס כמוהו מלאנו הרבה • וא"ע אחר שהיו לבניו כל' וולת
מה שלקחו ואכלו עבדיו :

CAP. XV.

(א) במחזה • במחזה כי עשר שמותים לה : אל תירא • לפי שהיה ירא מן המלאכים
פן ירבו נבואותם עליו הם או העומדים אחריהם • וכלב"ג כתב שהיה ירא שהיה לו חטא
על שהטיב לאכס' סדום שהיו רעים וחטאים : אכבי מנן לך • והגלתיך מן המלאכים גם
אתך לך שר על ששענת עלי להושיע לבן אחיך במתי מעט : אדני ה' • אדני הוא שם
התואר ובא קודם לשם העצם כי הוא ית' אינו מתואר ע"ד האמת רק כלשון בני אדם •
אבל בשאר המתוארים בא העצם קודם ואח"כ התואר שהוא מתואר בו כי הוא מקרה לו :
עירי • יחיד בלא בנים שרשו עיר ולא במלא הרבה : משק • שרשו שקק והם מאותיות
האומות • כמו משק מורר וענינו ההליכה בהתמדה מן שהולך ובא תמיד • או מענין עובדה
בן שאנוב כל אשר לי בידו : דמשק אליעזר • אש דמשק : (ד) ממועד • כמו לאכס'
המשגל בעבור היותו קרוב למעים • או לפי שהוצי' יהיה ממועד המון האחרון ההוא בכל'
הנשול הלב והסגד הנקראים מעים כמו ותורתך בתוך מצי' כל' בתוך לבי : (ו)
והאמין •

והאמין כי לא שאל לו אות: ויחשבה לו דקדק: הק"ה חשבה לאברהם לזכות ולדקדק
 על שאמין בו: והרמב"ן פי' אברהם חשב להק"ה לזדקק שיפנה זאת בדקדקו ולא בזכות
 אברהם: (ו) אור כהנים: עימן כהדים ועצם הכתוב פשטו זה הו'אמין ממש כדי
 לתת לך את הארץ: (ח) חירשנה כל' בני חרשי: (ט) קחה לי להקיימם
 לפני: משולשת: י"א שלשה: או בת ג' שנים: או שלשית לבטן: ודעת התרגום שלשה:
 ואיל: הוא הכבש הגדול: וגו'ל: הוא בן היונה מענין על גחליו ירקק: ואלה המכרים
 לזדקק הם ראון לקרבן: (יוד) ויבחר: חלקם וחתכם לשנים: בתוך: באומע
 ובסמיכות נחה עין הפועל בחולם: בתו: חלקו: המפור: כל' תור וגו'ל כי ספור שם
 כלל לכל הצופות: (יא) העש: הה"א קדומה שקוד לזריעה והוא העיף הדורס:
 תפגרים: על הנופות שלמות שהם תור וגו'ל: ויש: שרש שם ופירושו ההפרכה והנשיפה
 שנים אותם מן הפגרים: (יב) אימה חשבה: כמו וחשבה וכן שנים ירח: (יג) גר:
 פי' מי שבא לגור במדינה אחרת שאין לו בה קרוב או אח: ועבדום: שם אל מרשים
 ששעבדו בישראל ויענו אותם: או שם על ישראל שיעבדו להם ויהיו וענו על מרשים מכלל
 יופי: (יד) יעבדו: זהו להם לעבדים: ח"ע: (טו) אל אבותיך: כנוי על
 המיתה: בשלום: שתהיה בכבוד ולא כמו זרעך: ח"ע: (טז) דורו: זמן חיי האדם
 בעולם כקרא דור קן ארוך הן קצר מכלל יופי: רביעי: לאחר שגלו למצרים והיו שם ג'
 דורות והרביעי ישוב ההם כי יהודה פרץ חצרון ג' דורות וכלב בן חצרון בא לארץ: רש"י:
 וכן דעת ח"ע קהת עמרם משה ונביהם באו לארץ: והרמב"ן כתב דור רביעי לאחר
 המלכים עזרו כי מיום הגירה הארץ ד' דורות כל' על שלשים ועל רביעים: לא שלם עין
 האומרי: לא נתמלאת הארץ קודם להשתלח מארצם: והוכיז האומרי: כי הוא הגדול
 והתקף שבשבעה אומות: ח"ע: עין: עוש העין: עד ההם: מורה על הזמן כל' עד
 הזמן הזה: (יז) באה: העשם מלעיל כי הוא פועל עבר: ועלמה: הוא חזק אפלה:
 עין: הוא שם כל' ראה תמור שהיה עין עולה מומנו: גם ראה לפיך אש יוצא מומנו ועבר
 בין הגוים והוא בין הכתרים כי גוים שם ענינו כריתה וחמוך: (יח) הכסה הגדול פרת: לפי
 שהוא חמוך לארץ ישראל קודמו גדול חפ"י שהוא מאוחר שבהירות הו'אמין מעדן: רש"י וכו'.

CAP. XVI.

(ב) ערבי: ענין מניעה: בא בא: כנוי לתשומן דרך כבוד: אברהם: הן כקרא קן
 לפי שהוא בנין האב ואם והם היסוד: (ג) עשר שנים: אמרו בגמרא שלא ישהא אדם
 עם אשתו יותר מעשר שנים אם לא תלד: לשבת: לח"ד עם המקור שהוא מלעיל ראוי
 להקדד בקיץ וזה להסוך הענין: (ד) ותהי פתח באתנן: ותקל: שרש קלל
 והוא מניין כפועל והכ"ל תחת הדגש בקו"ף: (ה) תחמי: החמם שאני לזכות משפחתי
 עליך הוא כי אקל בעיניך ואמה איך מוחה בה ואני איני רוצה לרדותה לכבודך ע"כ
 יפוט וכו': וביניך: מלא ביור בין הנון והכף כי בן דקדק מלת בין לבוא פעמים חסר
 ותעמים מלא: (ו) ויחאה: המלה זרה כי ראוי להיות הנדי בשוא ואל' בסגול' קודם
 הכינוי כמו וישאה ח"ע: (ח) ויאמר: בא בפתח עם טעם רביע כי גם לה משפט
 ההפסק.

11

12

14

15

16

17

18

ההפסק • גם ענינו כל בענינו ואינו דבוק עם הנא אחריו • מכלל יופי : אי מזה • כמו
 איה וכן אי הכל : בודות • נפתח בסוף פסוק שלא כמנהג ואמר א'ע שהוא בעבור אית
 הגוף ואינו דבר זר : ואמר • ב' פעמים כל כן לחזק המאמר ויתכן לפי שאמר לה ב'
 ענינים • ויש בו דרש שכל פעם היה מלאך אחר • מכלל יופי : (יא) ויולדת • מלה
 מורכבת מן עבר וביטוי • וטעם ההרכבה כי אחר הרה שהוא ביטוי אינו יכול לומר וילדת
 בקיץ שהוא מורה על עתיד בעבור הו' הרכיב עמה הביטוי • וילדת וענינו אחר לה כשם
 זאת יודעת זאת הרה כן תדעי באמת שתלדי בן כאלו כבר ילדת אותו : וקראתי התי'ר
 לכסח נקבה נקראת במקום ה'א וקראה : ישמעאל • בנות האל"ף ולהקל על הלשון : (יב)
 פרא • פי' אדם מדברי בפרא והוא חמור הנר כל' שינח הכל בכחו : על פני כל אחיו •
 שהוא זרעו גדול רש"י : (ג) אל ראי • בקיץ חטף והוא שם כמו עני כל' אל ראית
 אתה שוכל האדם לראותך : הנס הלום • כל' גם פה במדבר ראיתי המלאך אחרי ראיתי
 אותו בבית אברהם והוא תימה • רש"י : וד"ק פי' הלם במקומו ראיתי אותו ולא יותר כי
 בעלם מזה • במקומו ובו הכינה כי מלאך היה : אחרי ראי • הו' לכני כל' אחרי
 חיוני ובבואתי שראיתי אותו כבר בעני מכלל יופי : (יד) על כן קרא • לא גלה
 הכתוב מי הוא הקורא לטעם שאמר הנר באר לחי ראי והמלאך הוא חי לעולם לפיכך
 אמר לחי מכלל יופי : בין בדר • הוא שר הנזכר למעלה ושי שוות היו לו חכר שיהיה :

CAP. XVII.

(א) אל שרי • ענינו תקיף ומכאן נראה שדד והו' ד תמורת אות הכפל ירש"י פי' מלאך
 די שם באלהותי די לכל ברים • וכתב הבחי' בשם רבינו חננאל כי כתבה מכות מילה בשם
 פיה לפי שכוון אל אדם תשג במילה ומפני שלא ירא אברהם שזכאיו יקומו עליו לכך אמר לו
 אני אל שרי ומפיק לך כח ונבונה שתתגבר על שפאך אתה וכל זרעך הנמולים • והרמב"ן
 כתב שנתן לו המילה בשם הזה להודיעו שהוא משדד המערכות ומכאן חולו שילדי כי בטבעו
 ובחולו לא היה ראוי להוליד : התהלך • התעסק בעבודת הש' ובוה תהיה תמים כל' שם •
 או תמים חמוץ אל המילה כי הנמול אין בו תוספת עילה • אברהמי • וא'ע אחר שהוא
 כמו תמים תהיה כל' שלא תשאל על המילה : (ב) המון • שמו המון וענינו הקבץ והרבו
 גם יכול להיות מורה הוה והבן' אות האמתי : (ג) אברהם • בתעלה היה
 בקרא אברהם פי' אב רס ועלין ועששו פוקיף לו אות ה'א ופירושו אב המון לפי פי' הכתוב
 אעפ"כ לא כל השם להסר אות משמו כי אם להוסיף ופירושו אביר המון גוים • א'ע' ולא
 יקרא עוד את • באה מלת את אחר הנפעל לתוספת ביאור וכמוהו רבים • מכלל יופי :
 (ד) לגוים כתרגומו לשבטין • או כאחר על זרע יעקב ועשו כי ישמעל כבר נולד • רש"י :
 (ו) ביטוי וביטוי • כנגד אותם שחולו עששו • או כנגד אברהם יצחק ויעקב כי יעקב
 בימיו היה בי ט' שנים היה כמות אברהם • ובין זרעך • העתידין להולד אחריו : המול •
 שרשו מול והוא מקור מהפעל כמו להמול : (ז) ומלתם • שרשו מול : ערלתם •
 כל דבר היתר והסבד שאין להשליכו ולהסדור יקרא ערלה • כמו כן חזינו באלמות והפסד
 והזנוס גם ערלת לב : (ח) ימול לכם • מנכן נפעל וכן המול ימול • ומה טעם
 לאמר

לאחר המול ימול פעם שנית . כי בראשון ר"ל על המולדים לדורותיהם ובשני מזהו את
אברהם למול אותם שהם עבדיו אף שהם גדולים . ט"ע : יליד בית . שילדתו לו שפחתו
בביתו : ויוקנת ססך . שקדאזו מסולד : (יד) ועל זכר . כאן למד שהמילה באותו
מקום שמבדיל בין זכר לבקבה . כי אף בלא מלת זכר היה ענין משמע שמונה לזכרים כי ענין
הוא גם תואר לזכר ולבקבה ערלה . ט"י : אשר לא ימול . שרש קמל . כלו' אם אביו לא
מל אותו מחוייב הוא למול את עצמו כשיגדל : ונכרתה . הכרת בדי שמים שמת קודם
זמנו . או מת בלא בנים ע"כ מעמיה כי מי שיש לו בנים כאלו הוא חי . ט"ע : (טו)
שרה שמה . כלו' יהיה שמה ור"ל שתהיה שרה על כל אבל שמי משמע לי ולא לאחרים :
(טז) נתתי עבר מקום עתיד כי דבר השם כאלו כבר נעשה כי לא איש אל ויכבד :
(יז) ויחזק . כתרנו וחדדי שמת בלבנו ולא דרך לעג וזחוק : (יח) לו . בוא' ו
שוקת ענינו הלואי מי יתן : לפניך . ששאר זרעו קיים תמיד . או לפניך ביראתך : (יט)
אבל . לשון אומות דברים . או כמשמעו כי הק"ה בשר אברהם על יתכן והתפלל אברהם
לו ישמעאל יחיה והשיב לו אמת ששמעאל יחיה אבל גם זה יהיה וכו' : (ך) בשאם . חסר י"ד
ביוון הרבים כי בן דרך כשיבואו שני נשים נפוסים : (כג) בעצם היום . ולא אחר לעשות הדבר
לקיים מצותו של מקום : (כד) בהמולו . הוא מקור מנפול ואין ראוי לומר אחריו בשר
ערלתו כי כבר בהמולו משמע שאל את עצמו אלא פי' מל עצמו מחד בשר ערלתו כלו' המילה
היתה בבשר ערלתו :

CAP. XVIII.

(א) פאילובי . במשור מורא כי הוא נתן לו העצה על המילה . ט"י : (ב) נבנים
עליו . עומדים כמובנים לו לתועלתו או למכותו : (ג) אדני י"א שהוא קול ולגדול
שבהם ההולך באמצע אחר . וי"א שהוא קדש : (ד) ורחבו . צווי כי הרש פתוחה :
(ה) פת לחם . חתיכת לחם כלו' מעט : כי על כן עברתם . כלו' כיון שצרתם עלי
לא יתכן שלא תאכלו עמי מעט . או יחזור למה שאמר אם מלאתי קן כלו' על כן עברתם
עלי על שאלתי קן בעיניכם : כן תעשה . כלו' מעט כאשר דברת ולא הרבה ט"ע .
והרחב"ן כתב כאשר דברת תחת העץ ולא כבוא באהל כדי שלא תעצב או מחזר שדברת
נעשה כי אין מרחבין לגדול . ט"י : (ו) מהרי . וקמי : לשי . ענינו התערבות
המים בקמח לעשות עיסה : ענות . אין דגש בגימ' מל כי הקבוצ הוא מקום שורק והיחיד עונ :
(ז) וטוב . ר"ל שמן : לעשות . לתקן ולבשל אותו וכן אשר עשה אשר תיקן ע"י הנער :
ויאכלו . נראו כמי שיאכלו : עליהם . כמון להם לפניהם : (י) כעת ידע . כלו'
בעת הזאת לשנה האחרת ושרה תהיה : והוא אחריו . הפתח היה אחריו המלאך . ט"י .
וא"ע אחר שהמלאך המדבר היה אחר האהל ואברהם יושב פתח האהל ולא ראה שרה . וי"א
פתח האהל שלה היה אחר אברהם ולא בדרו דרך נטיעות : (יא) אורח . מכה
השמים פסח מזהב בעבור זקנה : (יב) ותחזק . נחקה בקרבה לא שהזיזה דבר ופיה
גם לא ראתה אדם מנחמת ע"כ כחמה החזק : בלתי . הוא מקור כלו' אחרי היותי זקנה
תהיה לי עדנה תענוג בערות או עדנה לשון וכן וסת כדות ט"י : (יג) האף אומם .
הנס

הגם באמת יהיה זה שאלה • ומ"ס אהם כוסף במ"ס שלם ח"ע : ואני וקמני שיה הכתוב
 חפני שלום שהרי אמרה ואדוניקון : (יד) היפלא היעלם מעיני לעשות כמלכתי :
 למועד • שקבעתי לך אחרון : (טו) כי יראם • לפי שיראה והוא פועל עבר : כי
 נחת • אלא נחת : (טז) ויסקפו • בא פעמים בהפעיל ופעמים בהפעל • כי
 העמוד במקום גבוה ונביט באחרים גם הוא נשקף למיטיב בו ע"כ כאשר בהפעל אבל כאן
 המלאכים היו רואים אותם ולא הם המלאכים אשר בלשון הפעיל : ללחם • ללחם :
 ונכרכו בו • מבנין כפעל כלו' יהיו מבוכים בשבילו : כי ידעתי • כלו' אני יודע אותו
 ומכירו ואוהבו ולמה למען אשר יזוה לפי שהוא מכוון את בני עלי לשמור דרכי • ר"ש :
 (ך) ועקת מדום • שדברו דברים כנגד השם • או ועקת החם שנושים : רבה • הטעם
 למעלה ב"ש כי הוא עבר : (ךא) איהם • כלשון בני אדם למד לדמים שלא יפסקו
 דיני כפשות אלא בראיה וחקירה גמורה או איהם לסקו מעשיהם : הכנעקתה • במפיק
 ה"א של מדינה או של מדום • כי היא היתה העיקר לכל הערים : ופי' הפסוק אם עשו כן
 אעשה בהם כלה • ואם לא אדעה • אדעם אותם כמו יודע אלקים • רק אתכם ידעתי •
 או לא אכלה אותם רק אדעה מה אעשה להפרע מהן ביסורין : (ךג) האף • הגם :
 תספה • ענין כליון והוא פועל יוצא : תשף תפלה כמו כושף עון : למקום • הוא מדום
 כי בעבורו נגזר אברהם להמילו : (ךד) חלילה • חולין הוא לך לעשות דבר זה ולא
 קדושה • או דבר שלא יתכן • ח"ע : כדיוק כדשע • בהתחבר שני כפ' הדמיון הוא לקצר
 הענין כלו' זה כזה וזה כזה : השופט • ה"א כבוד בחטף פתח לשון תמים אם מי שהוא
 שופט וכו' היתכן : (ךו) בסדום • בתוך העיר • כלו' בכל העיריות והזכיר מדום לבדה
 כי היא העיקר ומטופולין • ור"ע אמר בתוך פירושו בפרהסיא אם יתן דיוקים בפרדוס
 שיראים השם בגלוי • וכשתי • ענין מחילה וסליחה : הולתה • ענינו רגיתי כמו הולל ומה :
 (ךז) בחמה • הב"ת תשום מקום בעבור כלו' התשית כל העיר בעבור חמה שיתכרו :
 לא אעשה • אעשה כליון : אך הפעם • פי' רק פעם אחת : (לד) שב למקומו • הוא
 אלוני מורחא שמש כפרד תחילה • או למקומו לגבול הנגזרתו ומדת גופו כי בעוד שהזכירה
 אלו היה כולו שכלי מופשט מכל עניני החומר לא נאמרה לפני ה' בלתי צורת הספס והוא
 השכל הוד והטהור וכיון שבתלוקה השכינה תור למקומו כמזכר בתי :

CAP. XIX.

(א) אפים • עד שם אפיו באין : (ב) הנה נא • לעולם חלת הנה בבירי וזה
 לבד בסגול חפני הדגש בחלת נא • אדני • בפתח הוא חול והוא כנוי לרבים כי היה סגור
 שהם אנשים מכובדים ואדני במקום הנון הוא קדש : כורו אל • ושמעו סורו ממקומכם
 ותגשו אלי • אבל כשנא אחריו מ"ס או הוא כמשמעו : לא • כלו' לא תפצר אלא ברחוב
 של עיר כלן : (ג) ויפצר • ענינו ההעברה על רגון האדם ע"י רבוי דברים ופייסם :
 (ד) סכנו • מבנין כפעל : (ה) ודעה אותם • מי הם כלו' להרגם ע"כ ה"א
 הבנות ואמר להם תענו אותן או תהרגו אותן • או פי' כנוי לשכינה לפיכך הוסיף הבנות :
 (ו) הפתחה • כמו אל הפתח והנה פתח הוא מקום חלל שבהם יושבין בו ודלת הוא
 הסוכה

הכונן לנעול ולפתוח: (ח) לאנשים • בואת המלה לבדה למ' קמוצה והשאר בפתח:
האל • כמו האלה ועשו לפי שהם באו להתאכסן אצלי אין ראוי שיקרה להם דבר רע כמו
שחזר כי על כן וכו': (ט) גש • הגי' מל' בסג' ול' • הלאה • מורה על ריתוק המקום
הרחק מאתנו: (יא) בסגורים • מכת העיון שראו קצת ולא ידעו מה ראו ולפי א"ע פי'
מוחקר העין והלב: (יב) עוד מי לך פה • כמו מי לך עוד פה: חתן • הוא בעל
בתו אפי' אחר החופה: (יג) גדלה בעקתם • נעקת העשוקים הנעוקים עליהם:
לשחתה • לשחת העיר כי היא בכלל המקום שוכר: (טו) ויאכזבו • עכין מהירות:
הנמלאות • אמר א"ע שעוד ב' בנות היו לרוותו בסדום והנמלאות לראיה: (טז) ויתמהמה •
הוא לשון עכוב ובא גם המ"ם כפול כי שפדו מהה והמ"ם השנייה במקן מפני השלשלת:
ויחיוקו • אחוז בידו והזניחו ויתכן שלא היה בו כח לברוח מפני הפחד: בחמלת • הוא
שם בסמיכות: (יז) על כפסך • כמו בפסך דייך להגיל כפשות אל תחוס על המון:
אל תביט אחריו • אתה וכל אשר לך • והעש אתה הנשעת פמוהם איך כדאי לראות
בפורענותם • רש"י: (יח) אל בא • בנקשה שלא תזריכוני לעלות ההרה כי לא אוכל
למהר פעמי כל כך: אדני • במקן מפני ההפסק אף אם הוא חול: (יט) תדבקני •
ענין הנגה ובא פתח תחת ימי: ומתי • ראוי להיות ומתתי רק בעבור התחברות שני תוך
תיו שרשית מובלעת בדגש: (ך) חזעני • שם וענינו הלא דבר קטן הוא מכלל יופי:
הלא חזעני • הלא עיר קטנה היא ולאנשים בה מעט אין לך להקפיד אם תניחנה ותחי כפשי
גם בה • רש"י: (כב) קרא • הקורא ולא גלה הכתוב: (כג) השמש יא • כלו'
זהרה על הארץ: (כד) המעיר כלו' הוריד גפית ואם או היו מעורבין עם המער:
(כו) מאחריו • אשתו שהיתה מאחריו הביעה מאחריה: כניב • כעשם מנהג ואמר כניב
כי כמו שהיתה נכבה ועומדת בן שבה מלח בקומתה: (כח) קיעור • הוא עשן מלחון
קטורת: כבשן • חפירה שזרפין בה האבנים לקיד: (כט) אשר ישב בהן • באחת
מהן כי לא בכולן יש רק בסדום: (לא) ואם אין בארץ • סבורות היו שכל העולם
נחרב כמו בדור המבול וע"כ הוצרכו לעשות זה לקיום המין ומפני זה לא תמוז כל הפרשה
לשון וכות כי כוננתם לשם שמים היתה: (לב) לכה • לשון זרו והומה • ואמר בלשון
זכר כי הזהירה הנעירה לעשות מעשה זכר לכבוש ולתבוע בפה את אביה מה שאין מדרך
האשה • בחיי: (לד) הוא • כמו ההוא: (לו) עד היום • שלא התערב עמם גר
וז או הדבר הזה ידוע עד היום:

CAP. XX.

(א) אל שרה • כמו בעבור שרה או על שרה: (ב) הגוי גם לדין • בעד כפשו
וביתו ומחלבתו אמר כי פי' גוי הוא אומה: והבחי' אמר אם אתה הורג גוי • כלו' אותי
תהיה סבה שיהרג גם לדין אברהם כי אם יהרג המלך גם עבדיו יהרגו אותו שהיה
בינה לזה: (ו) מחשו • באה הוי' מקום אלף שרשית: לכנוע • בא המקור כבשלים
כי הראוי לנעת: (ט) מה • שניהם בסגול בעבור אות הגרון שאחריהם כי כן המשפט
וענינו אלה על הדבר: חטאה גדלה • לשב את אשת איש • או עונש גדול כי אמר ה'

שימות

שמות הוא וכל אשר לו : (יא) רק אין . כלו' אע"פ שהאין עונה רק זה הדבר רע בה שאינם
 יחסי השם וההכרחי : (יב) אמה . אמת הוא שהיא אחותי בת אבי ואף שהיתה בת אחיו רק
 קורא אדם לבני בנים בנים . או דחה אותו בדברים כפי טורף השעה . א"ע . (יג) התעו .
 בגלו כי הגולה מחקומו תועה במקומות . ובדרכים אשר לא הורגל בהם : אחרי לוי בשבילי :
 (טז) ולגרה אחר . אביחלך לכבודה לפייסה . אלה כסף כתיני למו שאמרת אריך הוא
 שיקבה לך כמות נאה שגמיה עינים עינים : או אברהם הלא לך כמות עינים שלא נא אם
 עיני עליך כי הוא בעלך . ולכל אשר אתך . השפחות בני עבדיו . א"ע : ואת כל ומוכרת .
 הם דברי משה אחר עם כל הדברים שארצו לה עם פרעה ועם אביחלך כוכחה ומוכרה שרה
 שלא אמרה עוד אחי הוא : (יז) ואמהותיו . היחידה מחנו אמהת כי אם היה אמה
 היה נריך להיות בלשון רבים אמות בלי ה"א כחשפט בעלי ה"א כמו ככה סכות . רק
 להקל אחרו ביחידה אמה ובלשון רבים אמהות בטוב החז : וילדו . שב אל אשתו
 ואמהותיו כמו שפורש בסמוך השני כי עזר בעד כל רחם :

CAP. XXI.

(א) פקד . ענינו זכירה והגמלה על הדבר : פקד . בהריון : דבר . בלידה וכן אחר
 תכף ותהר ותלה : (ב) אמו . כמו אמו עמו : (ה) בהולד לו את . אחר את אחר
 בפעל לתוספת ביאור : (ו) צוק . הוא גפה ופירושו כל השומע שלדתי יצחק בעבדיו כמו
 שצחק האדם לדבר התימה : (ז) מלל . דבר והוא גיל בתרגום : (ח) ויגל . כגלמה
 יניקתו והוא לכ"ד חדשים ויגלד מכלל יופי : משה גדול . שהיו גם חלבים וגדולי הדור :
 (ט) מחק . כי בן דרך הנערים ותקנא בו בעבור שהיה גדול מכם . א"ע : או מחק
 מלעג . ע"כ אחר בן הגר המצרית כלו' בן שפה הוא ע"כ תגרס אותו ואת אמו כי
 מוכה למד : (יא) על אודות . על דבר בנו גלה מעלתו של אברהם שלא הקפיד על
 גיושו הפלגש רק על בנו . בחיי : (יד) חמת מים . הוא כלי מעור או מעין לחלואות בו
 מים ובא הכלי בסמיכות למה שיש בו וכן הרבה במקרא . ואמר א"ע ורבים יתמהו איך גרש
 בנו עם אמו ריקס ולא נתן להם כסף וזהב ויתכן שמה לא היתה מרובה בזה וה' אומר לו כל
 אשר תאמר אלהי שרה שמו בקולה . ובאמת אחרי מות שרה נתן מתנות לבני יצחקאל .
 והכה לחם ומים שם על שמה ואת הילד שלך עמה כי בן ע"ו שנה היה : ותתע . שרש
 תעה ומשפטו תתעה מבין קל ופירושו תעתה בדרך : ורש"י פי' חזרה לגלולי בית אביה :
 (טז) ויכלו המים . לפי שהלכה דרך מעוקס כי בני ספק נתן לה אברהם מה שיספיק לה
 עד באר שבע : השימים . ענינו אילנות : (טז) מוגד . כאשר המלה הזאת עם מ"ס
 ענינה ורחוק : הרחק . מקור מקום עבר כלו' הרחיקה עצמה ממנו כמנחתו קשת
 והוא השלכת החץ ע"י קשת . והוא שם בלשון רבים ולא
 במזג עוד במקרא מזה :

11
ISAACI PELS
HANOVIENSIS
DISSERTATIO

De
ALLEGORIIS RABBINICO-
TALMUDICIS,
Sive
OBSERVATIONUM NO-
VISSIMARUM SPECIMEN

Quo Viris Doctis

dijudicandum exponit

*An non etiam creditæ hætenus Fa-
bulæ Judaicæ usum habeant in explicanda
S. Scriptura.*

FRANCOFURTI,
Typis MATTHIÆ ANDREÆ.

LECTORI BENEVOLO

S. & Officia

ISAACUS PELS.

P Rodit igitur jam in lucem à me promissus *Tractatus de Allegoriis Rabbinico-Talmudicis*, non ut gloriam queram, sed ut profectuum meorum quaecunque Specimen exhibeam, meque inter eos profitear qui non perfidum veritati Sacramentum dixerunt, eamque sine dote amant. Quam ut puto veritatem, si æquis Lector, æquo judicio acceperit, ansam dabit, non tantum mihi, sed etiam huius *Tractatus* primo Patrono & Defensori, Cl. & Celeberrimo Doctori & Professori meo D. van BAS-HUYSEN, ad plures istius generis *Observationes* edendas, Vale B. L. & si non levidenso huic scripto meo saltim conatui fave, & si quis est defectus non materie præstantiæ sed mihi adscribas, persuasissimus eandem materiam si porro à Cl. Præside meo, quod ipsi per negotiorum pondera haud licet, monitis Viro- rum Doctorem excoleretur atque exornaretur, majori luce ornatam prodituram esse.

Dabam Hanovix à d. 1. Maji
M DCC VII.

ISAACI PELS
OBSERVATIONES
De Allegoriis Rabbinico-Talmudicis.

§. I.

Um multa sint quæ attendentem vias
DEI, modumque quo sapientissimum illud
Ens Ecclesiam & Doctores ejus moderatur,
in admirationem rapiant. Tùm maximè
meditatione digna sunt Theologiæ sanctissimæ disciplinæ
fata, variumque illud in Ecclesia lumen, varia dona unius
Spiritus diversis temporum intervallis; non jam dicam de
insigni illa Ecclesiæ ad Imperia & Regna relatione, unde
varias passâ est evolutiones, nec de Origine & interitu Hæ-
reticorum qui eandem inani nisu suffocare studuerunt, sed
de variis Doctorum Ecclesiæ Conatibus, variis profecti-
bus, pro temporum varietate.

Sic methodice ad populum dicere, sive mavis Homi-
letice S. S. explicare non statim cœpere, sed temporis tra-
ctu maximum illud beneficium Ecclesiæ concessum est.

Sic DFO Ecclesiam Hæresium impetu puniente, mire
exacuit Doctorum Judicium in impugnandis Hæresiarcha-
rum Principiis, unde Virorum illius temporis Doctissimo-
rum volumina defensione veræ sententiæ & oppugnatione
contrariæ opinionis magis clara, quam solida S. Scripturæ
explicatione.

d 2

Quæ

Quæ ratio est, quod Clarissimus Præses in defensione
Dissertationis Inauguralis, quando Corall. primo respon-
denti res esset cum bonarum literarum osoribus, plerof-
que Patres utpote linguarum & rituum sacrorum ignaros
multoties hæsisse & errasse pronuntiavit, quod ipsius effa-
tum S. Historiæ ignari Patribus injuriosum esse dicebant,
non attendentes ad meritas Patrum laudes, ob virtutes
alias quæ illorum defectum compensant atque illud Danie-
lis cap. 12. v. 4.

ואתה דניאל סתם הדברים וחתם הספר
עד עת קץ ישטמו רבים ותיבה הדעת:

*"Tu vero Daniel occlude hæc verba & obfigna
hunc librum ad tempus determinationum usque,
percurrent multi & augebitur cognitio."*

§. 2. Sed ne in crudo hoc errore nos detineamus,
hoc magis admiratione dignum, quod post fervidum
hunc Patrum laborem in refutandis noxiis Hæreticorum
opinionibus, cum Profectus cognitionis incrementum
sumsisse atque ad majus cognitionis cacumen assurrexisse
putes, insignis atque major quam unquam audita fuerat,
perversitas & ignorantia hominum mentes occupavit,
quando Ethnicam magis Philosophiam ex Theologia, quam
S. S. explicationem fecerunt, unde Scholastica Theolo-
gia suam traxit originem.

Quem tamen infelicem Ecclesiæ casum DEUS ipse
suboriente Reformationis Phosphoro abunde compen-
savit, lumine cognitionis non tantum aucto, sed & volun-
tate desiderio sacras Scripturas explicandi prædita, unde
Linguis sacris operam tum navare coeperunt, quo cum
fructu & quem in finem vide in Panegyrico Hebraico, sub
Auspiciis Cl. Præsidis edito.

Quid illo Tempore non sine occulta DEI voluntate
atque

atque moderatione, hominum mentes & inclinationem moderante, actum fuerit in explicatione quâ V. quâ N. T. ne jam dicam de cultu Latinitatis Doctioribus notius est quam ut dicatur. Hic ergo patet quod jamjam Patres superati fuerint in modo tractandi disciplinam hanc coelestem, ab novis hisce Doctioribus, quid igitur mirum si & ipsis. Reformatoribus postea multa adinventum sint, quæ S. Scripturam majori luce affundant, & scopum Spiritus in Scriptura loquentis clariorem reddunt.

Manet igitur Reformatoribus sua laus, sed sicut inventis facile est aliquid addere, sic & hoc ex vero dicere licet, quod qui ipsos exceperant Doctores, plura ipsorum vestigiis insistentes, horum addiderint inventis, quando non tantum in filum S. S. accuratius attendere, sed & ope Linguarum & Antiquitatum sacrarum, majori studio & felicitate sacros fontes referare coeperunt, inque Prophetico studio majori ac Antecessores diligentia non infelici rerum successu defudarunt.

Qua in re non satis laudandum est studium Cl. Ammae, Buxtorfforum, Cocceji, Tarnovii, ac postea Lightfootii, Burmanni, Capelli, Schmidii, Castelli, Glassii & Haespanii aliorumque Virorum Seculi præterlapsi Doctissimorum: Quorum tot ac tanta sunt in rem Theologicam merita ut præteritum Seculum vere Scripturarium, dicere queas Philologicum.

§. 3. Nec tam infelix & infertile seculum præsens est, ut non etiam pristinae diligentiae habeat imitatores, atque Viri Docti hinc illinc existant, qui quantum Deus posterorum industriae intactum reliquit, intelligant.

Et si enim quidam ex Eruditorum vulgo hodie existant, qui omnibus viribus in bonas literas invehantur, ac Juvenum animos ab his Studiis blanditiis suis avocent, persuadentes ipsis, sufficere si aliquod S. Theologiae systema sibi familiare reddiderint, pallio venerabili ut induantur, non opus esse ut prius Linguarum tadium devorent, mul-

to minus sanæ Philosophiæ præceptis imbuantur, & Rabbinorum lectioni aliquid temporis dent, non defuerunt tamen Viri Docti qui aliud suaderent, inter quos Clarissimus Præses, qui ex quo è Belgio ad nos vocatus Patriam repetierat, in hanc studiorum præcipitantiam impetum tam felicem fecit, ut ab eo tempore Codex V. T. originalis in omnium studiosorum inveniatur manibus.

§. 4. Cum igitur, quando non tantum ad lectionem Philologorum accessi, sed etiam passim in collegiis Cl. Doctoris & Præsidis mei loca nondum satis eruta exponi ex ritibus, linguis, Allegoriis, similitudinibus, Orientalium audirem, sine quibus, ut verè Cl. van Till in præfatione Politissimi scriptoris Lydii de Militia sacra multa S. S. loca insipida atque nervo carentia videntur, singulariter illis literis delectarer, atque de vocibus, Phrasiologiis Sacris, ex linguis Orientalibus explicandis præter Glassii, Drusii, Vorstii, Pfeiferi Doctissimas lucubrationes, nuper Eruditum syntagma istiusmodi opusculorum edidisset Cl. Rhenferdus. Præterea ex antiquitatibus speciatim Hebræorum Cl. Braunius, Hildebrandus, Lichtfotus, Witius, Vitringa, Rhenferdus & post hos omnes Cl. van Till, Belgii decus immortale, varia S. S. loca, quæ V. quæ N. T. illustrassent, & Cl. Præses, qui quodcunque tempus ab officio Ecclesiastico satis operoso vacuum habet, his studiis, quibus XIII. abhinc annis sedulam navavit operam, integrum Antiquitatum sacrarum corpus præparet, ex iisdem S. S. illustraturus, ostensurus non tantum V. sed etiam N. T. ex Judæorum aliorumque Orientalium Dialecto, & ritibus multis adhuc locis etiam ab aliis neglectis explicari posse: Ac proinde studio Orientali inque eo inprimis Literaturæ Hebræicæ nihil fere deesse viderem, quam ut etiam fabularum sic dictarum Judaicarum, si non usus in explicanda S. S. demonstretur, saltem eas non tot numero ac vulgo creditur esse, in clara luce ponat.

ponatur: Cogitavi de novo hoc observationum genere ad exercendum ingenium pro virili aliquid proferre.

Cujus materiae ea quoque erit utilitas, ut novum suppeditet argumentum pro studio Rabbinico, propter insignem ejus difficultatem paucis cognito, eademque opera abluat atram illam Judaicæ Genti maculam, qua in fabulis excogitandis, Mahumetanis & Pontificiis, ne dicam vetulis ipsis ingeniosiores esse creduntur.

Quod si igitur hocce opusculum nostrum nullam præterea haberet utilitatem in explicandis S. S. locis ex creditis hactenus fabulis Judaicis, hic solus sufficeret usus: Adde quod saltem jucundum esset lusum ingenii nostri audire, in argumento hoc homine ingenuo & litteris dedito, digno.

§. 5. Quo autem magis Lector noster scopi nostri certior fiat, à præcipuo fine, sic dictarum fabularum Judaicarum, nomen huic dissertationi imposuimus, Speciminis Allegoriarum Talmudicarum & Rabbinicarum, demonstraturi, plurimas hactenus creditas fabulas Judæorum Allegorias & quidem NB. scripturarias ex scriptura petitas, aut eam illustrantes esse.

§. 6. Non igitur absolute negamus, nullas prorsus apud Judæos inveniri fabulas, cum nulla gens sit, quæ suas non habeat traditiones, suisque traditionibus immixtas fabulas, licet alii plures, alii pauciores agnoscant.

Evolventi legenda Patrum aliaque veterum scripta thesis nostra non erit obscura: Qualia multa sunt quæ culpamus in Judæis, cum interim apud nos æque ac illos in usu sint. Ut sunt, ut alia omittamus, vestimentorum & ciborum diebus festivis atque sabbathi mutatio, vita illis temporibus carnalis otii & voluptatum, quasi in honorem sanctitatis Sabbathi plena, & quæ id generis infinita recensere possemus.

§. 7. Minus dicimus, omnia illa quæ mendacii aut
fabu-

fabulositatis, sit venia verbo, absolvi possunt, eo ipso statim Allegorias esse.

Nam præter Allegorias, aliarum Metaphorarum, Hyperbolarum, similitudinum sive Parabolarum, & Apologorum etiam exempla proferri possunt, quæ singula juncta mirum in modum Judaicos scriptores à fabulis mundabunt.

§. 8. Ut igitur primum Argumentum contra eos proferamus, qui Talmud & Rabbinos vel ex eo inutiles credunt, quod fabulis scateant, quod nemo magis in Judicium causæ desperatæ & asylum suæ ignorantia obijcere solet, quam is, qui hæc studia vel infelicitè tractavit, vel postquam labiis ut dicitur primoribus ea degustavit, de iis judicium ferre non erubescit, vel ne à limine quidem salutavit, quo suam horum accusatione negligentiam excuset; Notamus ad periculosum hunc errorem, vitium non esse in objecto sed in subjecto, aut non esse judicandum nisi de re clarè & distinctè percepta: legant, diligentiam & animum præjudiciis vacuum primo adferant ad Lectionem Talmudis & Rabbinorum: Namque ex relatis accusare & alios sequi perversum & erroneum est.

§. 9. Idem secundo loco animadvertant non omnem narrationem fictam esse fabulam, sed vel esse Apologum, similitudinem, Allegoriam, Hyperbolen aut aliam Metaphoram.

Atque ut de Allegoriis ultimo loco dicamus, in eo se verinimis sunt in Judæos, quod etsi in Scriptoribus Latinis & Græcis cautissime distinctum fuerit inter fabulam & Apologum, hi, quando res ipsis est cum Hebraeis priscis, populo olim sapientissimo, ne quidem cogitent aut somnient de illa distinctione, quo ipso produnt, minus feliciter solis Systhetatibus assuetum de re ad Criticorum forum pertinente, judicare.

§. 10. Docet verò ars Critica multum differentia esse

esse inter fabulam & Apologum ; Nam fabulam vocant rem nullum in usum fictam, sed Apologum narrationem fictam „ quâ exempla virtutum ad imitandum, & viti-
 orum ad fugiendum sub imaginibus alienarum personarum non nunquam rerum anima carentium & sapissime brutorum animalium proponerentur, & hominum vitia quibuscum sermo esset, rectè reprehenderentur, qui fortasse monitorem averfarentur, ejusque salutarem Medicinam respuerent, Phreneticorum instar si quis sine circuitione cum ipsis agere vellet, ut elegantissimè Apologum describit Cl. Rittershusius in Præf. not. ad Phædri fabulas.

Tales sunt vulgò dictæ Æsopi fabulæ, quæ revera non fabulæ sed Apologi sunt. His ergo non sine usu fictis narrationibus usi sunt Judæi, qui sub Imperio Gentium, istiusmodi narrationibus eorum vitia carpere voluerunt; Nec inepte, nam & ipse sanctissimus scripturarum Codex iis utitur, vide Jud. 9. 2. Reg. 12. 2. Chr. 25. &c. quæ loca prolixiora sunt, quam ut tota huc transcribam.

§. 11. Tertio similitudinum quoque usus apud Orientales considerandus est, qui qualis quantusque fuerit & quam frequens in ore omnium Orientalium, patet ex Parabolis ipsis Evangelicis quibus salvator, qui & ipse Orientalis, imo Judæus fuit, more Gentis suæ, occasione rerum terrestrium animos suorum ad cælestia avocans pro re nata frequentissime usus est, ad faciliorem suorum Institutionem Matth. 13. Non malè enim Judæi & alii Orientales credebant, feliciorem non dari rudiorum institutionem, quam quæ sit per istiusmodi Parabolas, quia sensibus nostris ita sumus addicti, ut etsi spiritualia sint infallibilia, tamen sensibus percipiendâ facilius percipiamus, credamus, & quod probe ratione usus parabolarum notandum venit, memoriæ felicius in hæreant. Quodcunque enim sensibus hauritur, illud facilius memoriæ mandatur, jam verò res, à quibus similitudines desumuntur, vel sensibus

sensibus dum simile profertur, repræsentantur, vel non,
 si sensibus sistuntur, nulla difficultas, si non saltem sen-
 sibus percipi posse supponuntur, ut ita tantum sit, ac si
 sensibus proponerentur, quia earum jam in mente habemus
 ideam inque memoria impressionem, unde res spiri-
 tualis cum corporali illa nota collata, quasi per corpo-
 reas imagines memoriæ inscribitur, hinc verè Cicero de
 hoc imaginum usu *Plena inquit sunt imaginum omnia;*
Nulla species excogitari potest nisi pulsu imaginum
 l. 2. de divinatione, adde quod hujusmodi res ter ad ani-
 mum feratur, primo sermone vel literis, secundo visu, vel
 quasi visu, res enim illæ corporeæ, ut dictum est, ac si
 absint, tamen adesse videntur, adeoque quid mirum,
 eas firmissime ab oblivione servari? in quo consistit tota
 ratio memoriæ artificialis.

§. 12. Quæ cum ita sint exemplo Christi summi Do-
 ctoris utilitas Parabolarum & similitudinum in rebus sacris
 patet, cumque porro Cl. Buxtorfius quasdam Parabola-
 rum Christi, jam in Schola Judaica usitatas fuisse demon-
 stre, atque certissimum sit multa etiam Adagia Christi &
 suorum ex usu inter Judæos desumpta esse, quod egregie
 peculiari libello demonstratum est à Johanne Vorstio,
 procul dubio plures Christus Parabolas ex similitudinibus
 usu inter Judæos receptis, sed scripto ab ipsis non consi-
 gnatis in Scholam Christianam traduxit, quod eum in fi-
 nem *ως εν παραβολαις* allego, quo magis attendamus ad reli-
 quas similitudines Judaicas, atque non omnem narratio-
 nem fictam, Q. iterum D. E. pro fabula habeamus. Et si
 igitur non semper hujusmodi similitudinibus in scriptis
 Judæorum addita sit applicatio, quæ narrationis fictæ ver-
 rum explicet scopum, tamen quoniam idem aliquando
 factum esse in Veteri & Novo Testamento intelligimus,
 inde non statim concludamus, talem narrationem fictam
 esse. Nam ut jam de hujus generis similitudinibus V. T.
 taceam,

taceam, cum nihil negotii mihi cum Judæis intercedat, Christianorum quorundam opinioni refellendæ occupato, talis similitudo non explicata in ipso comparet N. T. Luc. 16. de Oecono iniquo & cum primis divite Epulone & paupere Lazaro, ubi non dicitur, hæc similitudinis ergo proferri, sed recensentur ac si verè gesta essent: Tales itaque si invenias apud Talmudistas, mirari noli, cum idem iterum in S. S. fiat, nec inde mendacii arguamus scripturam, sed ejus Potentiam atque Sapientiam admiremur.

Ast observandum hic potius est illud vulgatum, quilibet est interpret verborum suorum, & ex scopo res judicandas venire, cum externa species sæpe decipiat. Ubi igitur vel res ipsa docet, & sapientia priscorum Hebræorum postulat, vel nexus vel Magistrorum verba probant, istiusmodi narrationem non ea mente proferri, ut decipiatur Lector, vel non alio fine institui hanc narrationem, quam ut aliquid illustret, ibi procul abesse debet suspicio falsitatis aut fabulæ.

§. 13. Quarto eodem modo cum circumstantiæ manifesto produnt Hyperbolen locum habere, fabula iterum exulare debet, quales Hyperbolai, seu augmentationes rei ad præstantiam vel summam rei vilitatem indicandam Judæis & reliquis Orientalibus tam usitatæ sunt, ut earum quoque inde ad nos devenerit usus, ita ut & infæci rustici & pueri æque ac Oratores & Viri Politi iis assueti sint: Exemplum manifestum talis hyperbolæ habet Cl. Lightf. Op. T. I. pag. 721. de מגרפה, quod inquit *pulsatum edebat sonitum tantum, ut hyperbolice dicant Judæi, neminem audiri potuisse loquentem Hierosolymæ cum pulsabatur.* Quæ hyperbole elegantissime aliis non minus jucundioribus legitur in Cod. חמר Cap. 3. §. 8.

מירוחו היו שומעים קול שער הגדול שנפתח מירוחו היו שומעים
קול המגדלה מירוחו היו שומעים קול העץ שעשה בן קמין מוכני
לכבוד מירוחו שומעים קול גבני כרה מירוחו היו שומעים קול
החליל מירוחו היו שומעים קול הצלצל מירוחו היו שומעים קול
השד מירוחו היו שומעים קול השופר ויש אומרים אף קול של
כהן גדול בשעה שהוא מזכיר את השם ביום הכפורים מירוחו היו
מרוחים רוח פטום הקטורו אמר רבי אלעזר בן דגלאי עוים היו
לבות אבא כהר מקור והיו מתעטשות מרוח פטום הקטרת :

Quæ ita verit Cl. Philologus Dom. Surenhusius. *Ab urbe Jericho audiebant stridorem portæ magnæ, quando aperiebatur; ab urbe Jericho audiebant sonitum instrumenti musici; ab urbe Jericho audiebant stridorem lignariæ fabricæ, quam fecit filius Catini machinam labro; ab urbe Jericho audiebant vocem Gabini præconis; ab urbe Jericho audiebant sonitum tubæ, sunt qui dicunt etiam auditam fuisse vocem Sacerdotis magni, tempore illo, quo memorabat nomen in die expiationis, ab urbe Jericho odorabant odorem mixturæ aromaticæ suffitus. Dixit R. Elieser filius Daglai, familiam Abæ capras habuisse in montibus Micvar, quæ sternutabant ab odore condituræ aromaticæ suffitus.*

Tantum abest, ut hanc recensionem fabulosam dicamus, ut potius eximie veterum Judæorum intellecta verissima sit, & specimen luculentissimum exhibeat Rhetoricæ sacræ, quo præstantius vix ullibi invenies, utpote ex quo cogitare licet Linguam Hebraicam geniumque pristinæ populi ad Oratoriam aptissima esse.

Talis quoque est hyperbole Rabbi Judæ, quam allegat Cl. Lightf. Operum T. I. p. 698. *Kinnor Sanctuaria*

rii habuit septem chordas, sed diebus Messiae habebit octo: ut dicitur Magistro in Scheminit vel in octava chorda mundi futuri.

Quis jam adeo iniquus erit rerum Judaicarum Judex, ut dicere ausit hac fabulosa esse? Anne homo rationalis, quales utique credendi sunt talia finget? Tempore illo quo cognitio locorum sacrorum adhuc trita fuit? Testibus oculatis? In nullum sui emolumentum? contra rationem? contra experientiam? Absit! Quis ergo finis? an decipere aut mentiri? vel phrasiologia Hyperbolica omnibus politioribus non injucunda rei fragrantissimæ odorem & instrumentorum vocisque seriæ tonum describere, ad gloriam DEi & templi sui exaggerandam.

Hoc Specimen exaggeratæ in honorem rei descriptionis, aliæ quoque inveniuntur multa numero res, quarum in detestationem & vituperium hyperbolis utuntur.

§. 14. Ut vero reliquas Metaphoras cuiusvis obvias missas faciamus, ad scopum nostrum propius accedemus, quintum contra miseram sententiam Judæos meros fabulatores faciens argumentum in auxilium postulantes, atque monentes narrationem specietenus fictam, ut plurimum, si ad recensita referri nequeat, Allegoricam esse.

Est igitur Allegoria nihil aliud quam impropria & quidem sapissime Metaphorica locutio, in qua sub notione corporea res representantur spirituales, atque adeo aliud intenditur aliud dicitur, quales in ipsa S. S. Veteris Testamenti ubique inveniuntur.

Sic totum Canticum Canticorum est sermo Allegoricus, sermones plerique Prophetarum Allegorici sunt, ut alios S. S. libros prætereamus, uno verbo plenus est V. T. liber allegoriis.

Quæ cum ita sint, quis dubitabit sequentium temporum Theologos Judæos porro illud studium excoluisse,

peculiaresque Allegoricas narrationes ad docendas res spirituales excogitasse, eoque multas hactenus creditas fabulas referri posse? Unde & ipsi Gentiles modum Allegorizandi videntur didicisse, testis hujus rei Ægyptus in narratione Apidis sub qua Josephi facta & merita post obitum ejus comprehenderunt, quo referendæ sunt pleraque Gentium de Diis suis narrationes. Quod si quis in dubium vocet, jubeo illum respicere modum illorum explicandi S. S. per commentarios allegoricarum locutionum plenos quos מדרשים vocant.

Ut vero hoc signate creditis fabulis applices vel solum evolve Magnæ Authoritatis Aben-Esram Comment. in Gen. C. 7. פ' 1. ubi ita de his narrationibus טוב הוא להשמע אחנים סוד ואננו כמשמעו *grata auditu sed arcana* id est *Mystica esse, quæ aliud intendunt quam auditur*, i. e. aliud ad aures perfertur, aliud significatur, proponitur narratio, quæ si literalem sensum solum examines ficta cogitari possit, etsi mysterium sub verbis occultetur. Nonne hic descriptionem Allegoriæ, qualem dedimus apud Authores Hebræos, de quibus quæstio est, invenis?

Idem de istiusmodi mendacii accusatis narrationibus pronuntiat רש"י Doctissimus commentator עין יעקב 78 ad Baba Bathra fol. פ"ב Col. 2. part. 2.

מסרת ברינו ראלו ענינים נאמרים על פי סודות הקבלה מדברי חכמים וחידתם והקשיות המה המפורשים:

Est apud nos traditio quod illæ res dictæ sint, secundum arcana Kabbalæ, sicut verba sapientum & ænigmatum, & res difficiliore sunt manifestæ.

Cum hoc convenit, quod legitur in כפתור ופרח libro ut elegantissimo ita rarissimo, cujus testimonia alia vice

vice nova dissertatione discutienda dabo cum jam ipsum auctorem introspicere non liceat.

§. 15. Atque hæc ex veteribus, quorum major utique apud nos Authoritas esse debet, quam hodiernorum, quorum plurima etsi quidam pro veris narrationibus habeant, ut vulgus Judæorum adhuc dum ex ignorantia solent, quæ veritas dein nihil aliud sit quam speciosum mendacium, ex credulitate magis quam recta examinatione assumpta & credita: Tamen istorum ignorantia rei veritati & pristinorum doctrinæ nihil impedimenti facere potest. Nec plane defunt inter hodiernos qui reliquis rectius sapiunt, & nobiscum ac cum veteribus faciunt, & ubi se expedire nequeunt ad allegorias confugiunt, quos inter eminet Vir litteratissimus Meir Neumarch filius R. Levi Davidis nostri, Viri scriptis & fideli instructione Rabbinisini multis retro annis clari, quos utrosque propter singularem Eruditionem magni facio, in præfatione libri Sohar quam nuperrime Cl. Præsidi examinandam Hamburgo transmisit, quando ita inquit.

ראינו כוונתו מעיר על התעלמות סיפור התלמוד היות גם המה מורות סודות נעלמות קבליות ומחותם בגדולת רוממת הפועל יתברך אשר הערכתם כלי ספק הראות עוצם יקרו לאשר יקר. ואולם סיבת הזהמת חוש שכל החמון לבלתי סבלו עומק הענינים ההם הוכרח הגשימים ולחלכישם בזאת הצורה. אבל הפרשם היות התורות מורות תוכם אף נגליהם ארעו: כאשר יבין המעיין. אכן התלמודיים לא ארעו כלל: רק הם רמזו החכמות הנעלמות תוכם כאמרו דהכי אורח דמארי רזין אמרין מרגלית לתלמידיהון ואשתמודעין ביה ברמזא. ר"ל שכן דרך החכמים למסור סוד גדול לתלמידיהם ברמז ומשל ומסיים וחדו דמארי אורייתא אמרין מלי דשחק

דשחוק ודברים בטלים באוריתא אלא אוקמוהו כו' ר"ל ח"ו שכוונת
האומר מתכוונת אל הדבר החיצוני ההוא שלא אירע ומתכן
להתל בספר תורוי אבל הוארמו לשום חכמה כאשר אוקמוהו
כו' : הרי לך בפירוש אשר מעשים ההם לא אירעו מימיהם
חולת כוונתם ודי מילי דשחוק אבל הרמה תוכם הוא האמיתי :

*Videmus intentionem ejus, mysteria narrationum
Talmudicarum spectare, quia respectum habent ad
arcana abscondita Cabbalistarum, & essentia eorum
spectatur in dignitate excellentie creatoris benedicti,
qui disposuit illa sine dubio ad ostendendam, multi-
tudinem dignitatis sue, ei qui dignus est: Verum quia
squalor intellectus hominum impedit non potest per-
cipere res spirituales illas, unde coactus fuit corporali-
ter proponere, & vestire eas illa forma: Verum distin-
ctio earum est quod illae narrationes quae in S.S. con-
tinentur, non tantum spiritualiter sed etiam corpo-
raliter verae sint, quod de Talmudicis non item, ut-
pote quae non contigerunt, sed tantum spirituale quid
intendunt: Sicut dicitur quod id in more positum sit
Doctoribus Legis, ut proponant talem Margaritam
Discipulis suis, per quam ipsis notum faciunt My-
sterium, vult dicere, quod sic moris est sapientibus
tradere Discipulis suis arcanum magnum allegoricè,
absit enim quod Doctores Legis statuunt in lege res
inutiles & vanas reperiri, potius explicaverunt id,
id est absit intentionem dicentis directam esse, ad ex-
ternam illam literam, quae nunquam facta est, aut
nugari in libro legis, verum indicat aliquam sapien-
tiam mysticam, quemadmodum jam omnia exposuerunt:
Ecce ergo omnia talia nunquam accidisse, atque sine
explicatione mystica ridicula esse, cum tamen id quod
intenditur verissimum sit.*

§. 16.

§. 16. Sed ne his diutius inhæreamus, exempla proferemus periculum facturi, an si non omnia pleraque saltem huc referri queant.

Primum sit præstantissimum illud convivium, quod Judæis preparabit Messias in quo Judæi à Messia invitati Regio cum apparatu cum ipso accumbent ad mensam auream & præter cibum Jumentorum, alium, & piscium, generosissimum vinum quod in Paradiso crevit & in cella vinaria Adami ad illud tempus veterascit apponetur: Vide de convivio illo תענית fol. 25. col. 1. ubi de mensa aurea sermo fit, & Baba Bathra fol. 78. col. 1.

אמר ר' יוחנן עתיד הקיבה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן שנא יכרו עליו חבורים ואין כירה אלא סעודה שנאמר ויכרה להם כירה גדולה ויאכלו וישתו ואין חבורים אלא תח שנאמר היושבת בגנים חבורים מקשיבים לקולך השמיעני והשאר מחלקים אותו ועושים בו סחורה בשוקי ירושלים שנאמר והצורו בין כנענים ואין כנענים אלא תגרים שנאמר כנען בורו מאד מרבה לעשוק אחב.

Dixit R. Jochanan futurum est, Deum Benedictum facturum convivium justis, de carne Leviathanis quemadmodum dicitur (Job. 40:29.) apparebunt propter eum (יכרו) socii convivium, ubi vox כירה nihil aliud significat quam convivium ut dicitur (2. Reg. VI. 23.) & ordinavit illis convivium magnum (ubi occurrit vox כירה) & vox socii nihil aliud designat quam discipulos sapientum (i.e. doctos, pios) ut docetur (Cant. 8. 6. quæ habitas in hortis socii obtemperantibus voci tue prædica me, & reliquum partientur & negotiabuntur cum eo in foris Hierosolymitanis ut dictum est (Job. 40:29.) dividet eum inter Cananeos, Cananæi vero non alii sunt quam mercatores, ut videre est, (Hof,

(Hof. 12. 7) *Cananeus in manu sua habet lances dolosas, ex amore fraudis.* Est in Pefachim fol. 119. Col. 2.

מא דכתיב ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום
הגמל את יצחק מאי ביום הגמל את יצחק עתיד הק"ה לעשות
סעודה לצדיקים ביום שגמול חסד עם ורעו של יצחק :

Quid est quod scriptum legitur [Gen. 21: 8.] & crevit puer & ablactatus est, fecitque Abraham convivium magnum in die ablactationis Isaaci; Quid hoc est, in die ablactationis Isaaci? futurum esse D. B. futurum convivium justis in die retributionis misericordie promissae semini Isaaci.

Probant ergo ex voce גמל quæ *ablactare* & etiam *retribuere* significat, quod quia bis in una eademque re repetatur, ut & voce ילד quæ cum jam expressum esset nomen Isaaci, tamen superadditur, non necessitatis ut putant sed mysterii causa, indicari aliud futurum esse convivium tempore retributionis quod posterius הגמל ostendat: per tempus verò retributionis quid intelligam statim pluribus, quando prius generaliter probavi hanc locutionem Allegoricam esse, exponam §. 26. sic nobiscum explicat R. Schmuël Edels in עין יעקב fol. 20. Col. 2.

Quis jam ignorat sub parabola invitationis ad convivium invitationem ad regnum coelorum & communionem cum Christo in ipso N. T. lingua Christi erudita proponi apud Matth. Cap. XXII. 1-14. Anne igitur de Judæis judicare non licet, idem Patrum quadam traditione sub Emblemate convivii proponere solitos fuisse? adeò ne fungos pro cerebro habuerunt? non jam mihi res est cum hodiernis, qui Patribus pejores sunt, ut summum in Messia bonum carnale convivium crediderint: potius statuum videtur Christum ex consueta inter Judæos allegoria, in

in citata similitudine regnum coelorum convivio assimi-
lasse.

Atque ita intelligi debere, nec tam deliros esse ut in
carnali convivio subsistant, ipse indicare videtur R. Sche-
lomoh ben Aderet:

אל תרחיק להיות לצדיקים לעולם הבא סעודה כפשטי הדברים
שבא במקצת החגרות בתלמוד ובמדרשים שאין תכלית להם
ז"ל באותן הסעודות כוונת המאכל לצד מלוי הכרס ולהנאת
הגרון שאין זה ענין העולם הבא. אלא שכבר נודע שבקצת המאכל
והמשתה יעוררו כוחות הגוף ובהתעורר כוחות הגופניות יתעוררו
ויתחזקו ג"כ כוחות הנפש לאיזה ענין שיכוין אליו האוכל להמשיכם
ולחישורם אליו לפי שהמאכל והמשתה סבות גדולות לשמחה
הלב ולתחזוק העצבון והראגה. ומן הודוע כי ברבות השמחה
יתחזק הכוח השכלי שיש בנפש ויהיה יותר מוכן להשיג מושכלות
ובענין מה שאמור באלישע קחו לי מנגן. ואמרו רז"ל אין הנבואה
שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות אלא מתוך שמחה והוא
הכוונה בעצמה שמנעו ז"ל התפלה בעתות העצבון והראגה.
ואולי גם היתה הכוונה בענין יצחק אבינו ע"ה בבקשת המטעמים
כשבא לברך את פניו וביאר הכוונה באומרו תברך נפשי לא
אמר בעבור אברך מצורף לזה עוד מה שנתנה התורה במצורת
הקרבנות וצוותה בהם באכילת המזבח והבעלים והכהנים וכולן
משלחן גבוה הם זוכים וכבר ידעת מה שכתוב ואכלו אותם אשר
כופר בהם וכא בקבלה האמיתית בפירושו מלמד שחכהנים אוכלים
ובפלים מתכפרין. ועוד תראה כתוב ויקח יתרו עולה ובחיים
לאלקים ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה
לפני האלהים וידוע מסעודת אהרן וקני ישראל גם מסעודת

שמואל וכתיב בני הנביאים שלא היתה תכלית הכוונה בהם
לתענוג המאכל ולקבוץ בני אדם לאכול ולשתות עמהם רק
לכון הלב ולהמשך המשכרה לידעת המושכלות כמפורסם
בענין שמואל ולהקת בני הנביאים העומדים עליו והוא עומד
עליהם ומתנבא וורה עוד על זה אמרו בענין יתרו לפני האלקים
ועל הצדדים האלה ויותר חזקים בהיות המעמדות ההםר ללעיה
יותר נכבדים יתכן להיות הסעודות ההם לצדקים מבשר והגם
נבראו מששת ימי בראשית לתכלית הזה ובתכלית העונג שאין
העולם ראוי להשיג אליו זולתי לעולם הבא ואותם שהם מזומנים
לאותה הסעודה שהם תכלית המבוקש במין האנושי ואפשר
שאותן המאכלים זכי הטבע מאד מתחללת הברואה להיותם
מרכים השכל בטבעם כענין הכתוב ונחמד העץ להשכיל גם
ידוע היום במקצת הסמים והמסעדים שהם בטבעם מועילים
לזה כל שכן אותן שנבראו מששת ימי בראשית לכוונה זו
וברוך אל אמת הודע האמת :

*Non existumes procul abesse ut sit convivium tale ju-
storum in seculo futuro, nam verus sensus quarundam
narrationum Talmudicarum & Commentatorum,
quarum non est finis, indicare intentionem com-
medentis esse ut impleat venterem, propter gut-
turis satietatem, quæ non est res seculi futuri, sed no-
tum est, per cibum & potum excitari facultates cor-
poris, & per excitationem facultatum corporalium
quoque excitari facultates spirituales, in quarvis re
quam quis desiderat sibi unire, quia potus & esus gaudio
cordis multum inserviunt, & depositioni tristitiæ &
curæ, manifestumque est, cum augmento letitiæ cor-
roborari facultatem intelligendi, quæ est in anima;*
homi-

hominemque aptiorem reddi ad prudentiam acquirendam. Unde etiam ex eo quod dictum apud Elisam sumite mihi Musicum, (2. Reg. 3: 15.) concludunt Rab-
 bini, prophetiam non cadere in pigrum, tristem, sed
 gaudentem, quæ ratio, quod prohibuerint Rab-
 bini precationem tempore tristitiæ & solitudinis fieri,
 fortasse quoque erat intentio ista Isaaci, quando desi-
 deravit cupedias in benedictione filiorum suorum, ut
 etiam hanc suam intentionem explicat, dicendo bene-
 dicet tibi anima mea (Gen. 27: 6.) non verò ut ego be-
 nedicam tibi, inde porro Lex dedit præcepta sacrifi-
 ciorum & in iis præcepit commestionem altaris Domi-
 norum & Sacerdotum. Et omnes fruuntur mensa DEI,
 etiam scias scriptum esse, & comedent illi, quibus
 fit expiatio per ea (s. sacrificia) & in explica-
 tione veræ Kabbalæ habemus traditionem Sacerdo-
 tibus comedentibus reliquos per illam commestionem
 expiationem habere. Porro vides scriptum esse sum-
 sisse Jethronem holocausta & sacrificia DEO, & ve-
 nisse Aharonem & omnes Seniores Israelis ut comedant
 panem cum socero Moysi coram DEO [Exodi 18: 12.]
 & notum est ex convivio Aharonis & Seniorum, at-
 que ex convivio Samuelis, ubi scriptum est filii Pro-
 phetarum, (1. Sam. 9.) Summam intentionis eorum
 non fuisse delicias comestionis, & ut congregaren-
 tur convivæ, sed ut augerentur animæ cogitationes,
 & excitarentur idæ spirituales, sicut explicatum est
 apud Samuelem [1. Sam. 19: 20.] & societas filiorum
 Prophetarum stabat, & ille (nempe Samuel) stat su-
 per illos, & prophetabat, idemque magis adhuc in-
 dicat res Jethronis, coram DEO, & secundum hanc
 sententiam, fortiores illæ erunt & magis gloriose in
 iis rebus quæ erunt in seculo futuro, potest ergo fieri,
 ut sint convivia illa justis de carne & piscibus creatis

in VI. diebus primæ creationis ad hunc finem, & quidem cum summa voluptate, quam non potest mundus hic concipere, nisi solus futurus, & qui ad illud parati sunt, qui est desideratus finis humani generis, & possibile est, illos cibos esse valde subtiles natura, & bona creata, ut augeant intellectum, secundum id quod scriptum est, & desiderabilis arbor ad intelligendum [Gen. 2.] etiam notum est hodie quædam aromata ad id natura utilia esse, multo magis ergo illæ res quæ sunt creatæ in VI. diebus primæ creationis ad illum finem, & benedictus sit Deus verus qui novit veritatem. Vid. notas in Bab. Bathra in עין יעקב fol. 84. Col. 2.

§. 17. Sed majori difficultati implicitus est primarius hujus convivii cibus שור הכר de quo incredibilia narrant, sic רשי ad verba Jobi לו יסאו הרים כי בול הרים כתוב בהמות בחררי אלף הרים יסאו לו יבול ובכל יום רועה את כולם:

de ipso scriptum esse in psalmis (59. 10.) Behemot in montibus mille, quod idem sit ac mille montes proventum ei parant & tamen uno omnes die depascit. Quem dicit מתקן לסעודות העתיד שהוא רועה אלף הרים ליום מן צומחים וכל יום ויום præparatum ad convivium futurum, eundem singulis diebus depascere millenos montes, qui tamen singulis diebus novagermina proferant vide eum ad psalmum allegatum; quem locum non inspexisse videtur Cl. Buxtorfius quando in Synagoga Jud. Cap. L. quærit, quo tandem taurus hic devenerit? nam jam pridem omnes totius orbis montes depastos oportuit, רשי enim ostendit progerminationem tam felicem & subitanæ quam depastionem ipsam esse.

§. 18. Sed hoc est quod quæri posset, unde conspici-

cuius non sit tantæ molis taurus? quod quidem apud nulum Magistrum invenio, quæ causâ quod non dubitem, traditionis Auctores hanc narrationem Allegorice intellexisse, aliâs enim facile hunc nodum solvissent, sed scopo convenienter ipsum invisibilem maluerunt, adeoque allegoricum; Eundem ergo volunt qui apud Jobum Cap. 40. בהמות appellatur, vide ipsum illum Aben-Ezræ prolixiorum textum, cuius particulam loco superius allegato exhibuimus.

Ansam jam hæc Allegoria dat difficilem Jobi locum ex Rabbinico Talmudica hac Allegoria feliciter explicandi, qui alias infinitis virorum doctorum sententiis difficillimus est, quando de specie בהמות disputant Cl. Coccejo per בהמות Elephantem, Burmanno Hyppopotamum &c. intelligentibus, ego vero, etsi concedo in allegoriis aliis explicationibus mysticis literam primo atque ante omnia salvam riteque cognitam interpreti sensus mystici esse debere, quod ultimum pro linguarum & antiquitatum studio contra eos qui praxin sine Theoria aggrediuntur argumentum suppeditat, tamen hic amplector sententiam Cl. Præsidis, quæ huius dissertationis elaborandæ mihi causâ fuit, *quâ non opus esse iudicat, ut de specie animalis quod apud Hiobum sub nomine בהמות venit disputetur, finem enim Hiobi non esse speciem animalis sed quantitatem & qualitatem ejus describere, ut ita non ad speciem sed crudelitatem ejus alludatur.*

§. 19. Quo modo nos ex infinitis extricamus difficultatibus, quot etenim Viri docti, tot sententiæ ex eo natæ sunt, quod nemo illorum cogitaverit vocabulum hoc, more Hebræorum animal maximum & crudelissimum notare: qui per pluralem rei magnitudinem, præstantiam, designare solent. Sic חכמות sapientiæ pro summa sapientia, Proverb. 1: 20. & 9: 1. & quæ id generis plura hic refer-

re

re possem nisi tempus ad rem ipsam properare moneret.

Notat ergo animal maximum crudelissimumque, quod hic locum habere res ipsa docet, quasi dixisset animal animalium, id est omnium animalium maximum & crudelissimum? Quod ut porro & quasi mathematicè probemus simulque demonstramus, allegoriam hanc multum habere utilitatis in referenda modo allegata difficiliore utriusque foederis locutione, de qua diu ferram inter se Viri Eruditi reciprocarunt, hæc præmitto postulata.

[a] Allegoriam esse vel verbalem, vel realem, id est, vel unius alteriusque vocabuli tantum vel integræ narrationis.

[b] Vel ipsissimis verbis in SS. pronunciari, istiusmodi locutionem esse Allegoricam, ut de monte Sinai Gal. 4:24, vel saltem ansam dari in SS. rem spiritualiter explicandi vel commentatores illustrandi causa allegoria rem spirituales explicare, ita tamen ut in omnibus veri nominis allegoriis fundamentum aliquod in S. S. quari & ostendi debeat: Sic de tota Apocalypsi non dicitur esse allegoricam, quum tamen, si ad Typos V. T. conferatur & cogitetur vaticinantem esse, constet allegoriis esse refertissimam.

[c] Primum nos de sensu literali convictos esse eumque clare percipere debere, antequam mysterium superstruamus, literæ enim falsæ mystica veri nominis applicatio superaddi nequit quam subtilis illa etiam videatur, qua in re plurimi errant & ita se ludibrio exponunt.

[d] Ubi res à sapiente profertur & literalis sensus insipidus est, atque Vir ille allegoriis alibi utitur, de sensu allegorico cogitari jure debere.

[e] Ut non ex qualibet re pro lubitu, sed ex convictione cordis allegoriam faciamus.

[f] Ut conveniat cum intentione scribentis.

[g] Ut in narrationibus & typis præprimis quaratur.

[h] Denique certissimam eam esse allegoriam quæ est simplicissima.

Jam

Jam hæc omnia ad nostram Allegoriam transferamus, fundamentum certum, ut dictum est, fixumque habemus in Hiobo, nam ut secundum multos non infimi subfellii Theologos Hiobus scater allegoriis, qua de re videantur inter Judæos, Doctissimus Commentator Perizol in Bibl. Bomberg, inter Christianos Cl. Coccejus, Antonides, alique, sic quoque hæc narratio Allegorica esse potest.

Et si jam ponamus veri nominis Historiam contineri in Hiobo, tamen apud eruditos constare debet quæ de בהמות dicuntur, allegorica esse, allegorica dico, non Typica, quia ad nullum Typum V. T. illo vocabulo alluditur: si allegorica cur non alia Allegoria explicari posset? Imo hoc ipsum est, quod nostræ Observationi hic deberi putamus, quod ipsissimi Magistri ut audacter, sic vere pronuncient allegoricam veterum de בהמות narrationem ad Hiobum explicandum ad inventam esse, qua de re præter citatum Aben Ezram, clarissimum extat documentum in supra laudato explicatore עין יעקב ad Baba Babthra חספיה את המוכר את פרק פב Col. i. quod integrum hic adscribere lubet:

כל הני עובדי רקא חשיב משום מזה רבו מעשיך ה' ויש מן להודיע מתן שכר של צדיקים לעתיד לבא או לגרש מקראות האומרים בספר איוב המדברים בעופות גדולות ובהמות ודגים גדלים שכל שיחת תלמיד חכם צריכה תלמוד :

Omnia hæc facta numerat, quia dicitur quam multa sunt, operatua o Domine [Psalm 104. 24.] & quedam ex iis sunt ad indicandam mercedem justorum in seculo futuro, aut explicanda loca Hiobi, loquentia de avibus, iumentis & piscibus magnis, nam omnis sermo sapientum opus habet Doctrina.

§. 20. Mystice ergo hæc omnia apprimè inter se conveniunt, vox ipsa, & omnes circumstantiæ, notabitque

בהמות hominem, qui ex animali pessimo, id est serpente, primo seductore originem ducit, nempe Antichristum, semen illud serpentinum ex Gen. 3: 15. perpetuum simulque potentissimum Ecclesiae hostem, bestiam illam quae fuit & est adhuc dum.

Quo putem alludi in N. T. quando illud animal Mysticum κατεξοχην θηριον vocatur Apocal. 17: 8. quasi dixisset Sp. S. alludo ad בהמות bestiam illam maximam, horrendam, ex Diabolo natam, quam semper κατεξοχην sub nomine *bestiae* seu *bestiarum* in plur. designavi, stylo iraque ut usus est Johannes imo ipse Sp. S. Eccles. Judaicae notissimo, ita notum pariter illis erat hostem maximum Ecclesiae esse bestiam per excellentiam sic dictam, quae in facie DEI cum omni sua astutia & carnali sapientia nihil aliud est quam בהמות *Bellua horrenda*, qua major & crudelior non datur, cujus pater est quem Judaei נחש הקדמוני vocant בהמות השרה מכל נחש הערומ; plures dantur בהמות sed illa, non indigitat Hiobus, plures sunt Ecclesiae hostes, plures ex semine serpentis nati, nullus tamen magis naturalis serpentis filius, ne dicam primi serpentis conjux, quam Antichristus, illum verò æque ac primum serpentem nauci facio, atque etsi vobis difficile videatur, facile tamen superare eum possum, astutia ejus non valebit contra Eccles. quam portæ inferni non, superabunt, Matt. 16, 18. sed tamen luctandum est vobis cum illo בהמות per omnia tempora, est ille æque ac primus seductor semper vivens, semper existens, semper vos seducens, nam *inimicus vester*, sive de Satana sive de Antichristo intelligas perinde est, *obambulat ut Leo rugiens, quærens quem absorbeat, huic resistite*, 1. Pet. 5: 8. 9. ne sc. vos seducat sua astutia ut in Paradiso factum, sapientiores vero sitis, nostis ex verbo meo astutiam non esse veri nominis sapientiam, sed versutiam, pietatis & veræ sapientiae munito pectore facile superandam.

Non

Non melius verò DEus Ecclesiam præmunire & de hoc monstro erudire victoriamque post leves Ecclesiæ passionem prædicere potuisset ad Ecclesiæ consolationem, quam vocabulo בהמות, quo quicquid Hebraïsmorum N. T. osiores oggiant, voce *ἄγρια* in Apocalypsi alludi arbitror.

§. 21. Sed cum realis sit allegoria nostra Judaica, res quoque cum Hiobo & S. S. convenient opus est, ubi se statim insignis aperit difficultas, quod species בהמות à Judæis describi videatur, quando ad unum omnes illum שור i. e. *bovem* vocant. Cogita ergo B. L. fundamentum jam ipsis Judæorum verbis supra positum, hanc locutionem allegoricam esse, ipsam tam clare asserentibus, & quod majus est, à Magistris ad Hiobum explicandum inventam: Ergo quid aliud volunt, quando illum שור vocant, quam Hiobus quando eundem בהמות vocat, aliud dicunt aliud intendunt, vocant bovem, & allegoricè ad naturam bovis alludunt.

Bovem animal magnæ molis, & homini si impetum in ipsum faciat cornibus nocentissimum esse constat, unde exemplum magnæ & fortuitæ læsionis proposituri in Talmude Cod. Baba Bathra bovem allegant: Unde Q. D. E. non speciem, sed magnitudinem potentiam & crudelitatem maximi Ecclesiæ hostis illo vocabulo notare voluerunt. Quod patet ex descriptione bovis illius quæ ad litteram intelligi plane nequit, dicitur enim *depascere mille montes*.

Quis hæc ad litteram sumserit? Nemo sanæ mentis, sed eo Mysticè designant recta phrasi Antichristum, bestiam illam magnam, quæ millenos, imò plus quam millenos montes, i. e. stylo Prophetico Regna & Principatus depascit, atque de novo crescente gramine iterum exedit, ut ita omnia in ipsius commodum cedant: Non jam dicemus de montibus iisque opulentissimis quibus super exstructa est civitas Antichristi, qua de re passim

videantur commentationes Theologorum in Apocalypsin.

§. 22. Certè tale quid intendisse traditionarios vel ex eo patet, quod non infrequens ipsis sit occulto & Antichristo, sub cuius Dominio plurimi vivebant, incognito nomine, ipsius potentiam & casum denotare, sic sub nomine perperam hæcenus creditæ fabulæ *Armilli* impii, proponitur ortus, progressus, & interitus Antichristi, cuius historiam huc adscribere nolui, quod tota cum explicatione accuratissime jam jam recensita sit à Cl. Buxtorfio in Synag. Jud. cap. 50. p. m. 726. Eodem prorsus modo, quo & Antichristum cum mari conferri cogitant, cuius furori navis Ecclesiæ subiecta sit, quos tamen tandem DEO Duce superatura sit, vide hæc de re prudentissimam explicationem illius Allegoriæ apud רש"א fol. פ"ב col. I. P. I.

ואמר רומא דגלא ג מאות פרסי רמו למלכות הרביעית שיש
לו ג'כ מול בשמים ושר של עשו ונמשכה מלכותם הרבה
מכל הגלויות וכו' ביאורו כי מלכות רומי שהיא אדום :

Et dixit altitudo undarum 300. milliaria, indicat Regnum quartum cui etiam est fidus Cæleste, & Princeps Esavi & diu duravit Regnum eorum, plus quam omnes captivitates, explicatio ejus est quod Regnum Romanum, sit Regnum Edomi, &c.

§. 23. Quæ de ברמות sufficient, nam quæ apud Jobum de illo dicuntur eodem redeunt, ut potentiam & tandem casum non vi humana sed divina designent, ad *Leviathanem* accedimus, quem etiam convivio interfuturum supra probavimus, ex cuius pelle tentorium sibi conficient, sic iterum אמר רבי יוחנן עתיד הקי"ב לעשות סוכה לצדיקים מעורו שר' לויתן שנאמר התמלא בסוכות עורו וכו' :

Dixit R. Jochanan futurum est D. B. Facturum esse tentorium

torium justis ex cute Leviathanis, quemadmodum dictum est, (Job. 40: 31.) an implebis harpagonibus cutem ejus (vertente Junio & Tremellio) Baba Bathra fol. ע"ה col. 1.

§. 24- Quis quæso ille *Leviathan*? Finguntne talen *Leviathanem*? Jobum non legerit qui hoc dicere velit, qui mira & intellectu difficilia æque ac Talmudici de eo prædicat cap. 40. 41. Bezae *Crocodillus*, Coccejus cetus est, parum verò nostra sententia intererit utrum *Crocodilus*, an *cetus* sit, modò distinguatur à בהמות. Cæterum non abs re Cl. Coccejus conjicit, eundem esse qui תנינא vocatur, Gen. 1: 22. *cetum* nempe.

Nam quicquid sit, iterum ut apud Iobum, sic apud Rabbinos, hostis Ecclesiæ magnus, ר' בהמות non minor notatur, fortè idem qui in N. T. *Draco* dicitur, Apoc. XII. 3. & XX. 2. 3. diabolus vel in figura ejus totum Regnum diaboli. Scilicet בהמות & Hiobus & Rabbini proposuerant, ut Jumentum & Leviathanem ut aquatile. Sed quid quæso *terra* & *mare* in Scriptura Prophetica differunt, Certè *Terra* æque ac *Mare* Gentilismum notat, & iterum utrumque Anti-Christianismum: Hoc tamen attendendum sæpius mare Antichristianismum notare, in utroquè idem regnat Diabolus verus Leviathan, primo in Gentilismo, dein in Anti-Christianismo. Ergo vel utrumque vocabulum eundem Ecclesiæ hostem denotabit, Anti-Christum sive Judaicum sive Gentilem, seu Romanum, vel בהמות Occidentalem & Leviathan Orientalem Anti-Christum, vel בהמות Gogum & Leviathan Magogum significabunt, vel בהמות Anti-Christos, & Leviathan Anti-Christi patrem Diabolum designabunt: Saltem *destructores terræ*, qui dicuntur Jes. 33: 1. & 49: 26. &c. utroque vocabulo notari indubium nobis est.

Ex quibus jam patet quid communis horum animalium mactatio & commestio significet, sc. *mactatio* mysticè notat interitum, futurum enim est, ut non tantum cadant destructores terræ, Gog & Magog. Sed etiam

ipsum diabolum superandum & enervandum esse, conf. Hof. XIII. nam victo femine serpentino, fractis instrumentis Diaboli, ipse seductor antiquus tandem enervatus & viribus fractus succumbet.

§. 25. Quod verò ex pelle non בְּחֶמֶת sed *Leviathanis facturi sint Tentorium*, id notare videtur, quod ex ipsa pinguedine, bonis carnalibus, hostis Ecclesiæ maximi, vera Ecclesia sibi sit paratura lauta spolia, ut olim Israelitæ ex bonis Pharaonis, ex illisque sit, factura Tempia; Ad minimum habitabit in illo loco qui jam sub potestate Gogi & Magogi est, nam pellis aquatiliū pinguiissima earum pars est, attrahit omnem pinguedinem, ut ergo optimè ea adumbrentur bona lauta, spolia hostis omnium maximi Ecclesiæ; Si ipsam terram Canaan à fidelibus, sive ex Judæis sive ex Gentibus iterum occupandam & possidendam intelligere lubeat, non repugnabo.

Sed huic meæ sententiæ hoc unicum adhuc ob stare videtur, quod *commesturi* sint, de illis animalibus, atque ex superius dictis, comedere Mystice sit, communionem cum re aliqua habere, quod hic locum prorsus non habet, in fidelibus: Ergo commestio hic erit possessio terrenorum bonorum Anti-Christi aliorumque Ecclesiæ hostium, & gaudium inde resultans, certè ut phrasin ita explicemus, suadent Prophetarum oracula, qui præter spirituales etiam terrenam gloriam, Ecclesiæ ultimarum temporum pollicentur, quæ tantum abest ut spirituali ipsius perfectioni aliquid derogat, ut potius ejusdem Typus pignus & præludium sit.

§. 26. Quod ultimum hoc ut talis suis nitatur demonstrandum est caronidis loco ipsos Rabbinos ultimis temporibus hæc omnia accommodare, negaret hoc plebejus Apella, imò Viri eruditi inter Judæos, quando primum hac de re cum ipsis differerem illud negaverunt, quibus tamen facile fuit contrarium demonstra-
re,

re, locis supra §. 16. allegatis, quando hæc omnia vel
 בא בעולם *in seculo futuro*, vel tempore retributionis
 expectanda docent; Sed quæ nam sunt tempora retri-
 butionis? Nonne tempora seculi futuri, & quodnam
 tandem est seculum futurum? Nonne seculum gloriæ?
 quod post Clarissimum Rhenferdium probare, superflu-
 um esset, unum locis à Clarissimo Rhenferdio accumu-
 latis, eumque Clarissimum, quo id efficiamus, com-
 municatum à Cl. Præsidi, venia V. Cl. suppleraddere
 liceat ex רשב"א ad עין יעקוב fol. פ"ה Col. 2. כי מעת החדלה
 העולם הבא יפסק השתלשלות אצילות זה. וממנו והלאה
 לא ינהג מנהג הכהמי החמרי. אלא צדיקים וישבים ועמדותיהם
 בראשיהם ובהנן מיו השכינה:

*Nam à Principio seculi futuri, cessabit concatenatio
 hujus effluxus, & abinde & porro, non amplius ha-
 bebunt consuetudinem bestialem, materialem, sed ju-
 sti sedebunt, cum coronis in capitibus ipsorum, &
 fruentur splendore Schechina, hoc est gloriosæ Maje-
 statis DEI.*

Tantoperè, hæc pro ingeniosa Cl. RHENFERDII illa
 sententia, quam multis notis, novisque argumentis in
 Schedis suis à Cl. Præsidi meo, Magni Rhenferdii discipulo
 olim, nunc amico singulari, illustratam vidi, faciunt ut ver-
 ba, non Judæi, sed ipsius Viri Clarissimi crederes: An-
 non enim, Auctor Judaicus qui de Belgica nostra contro-
 versia nihil noverat, sed more Gentis suæ, Patrum Tra-
 ditiones pressè & religiose sequi solet, seculum futurum,
 ab hoc mundo, sive seculo præsentè cautè discernit?
 Phrases Kabbalisticas ignorare oportet, qui hoc negat;
 Taceo quod altioris indaginis sint phrasæ *de cessatura
 consuetudine bestiali materiali*, annon conveniat cum
 illis Christi, *στε γαμψιν, στε γαμψικουτα, αλλ. εισιν ως αγ-
 γελοι*

γέλοι οἱ ἐν ταῖς ἀρχαῖς, Marc. 12: 25. vel Apostoli, σπεί-
 ρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν ἐστὶ σῶμα
 ψυχικόν, καὶ ἐστὶ σῶμα πνευματικόν: *Seminatur corpus ani-
 male, resurgit corpus spirituale. Est corpus animale,
 & est corpus spirituale.* 1. Cor. 15: 44. sic iterum cor-
 pus ψυχικόν animale, à πνευματικῷ spirituali distingui-
 tur, & versu 49. dicitur omnibus primò imaginem *ter-
 reni*, dein *cælestis* Adami gerendam; Non quod sub-
 stantia corporalis, ut phanatici quidam crediderunt, sit
 in spirituale vel invisibile aut saltem subtilissimum corpus
 mutanda, sed quod desiturae sint carnales concupiscentiæ
 quod Judæi per *הבחי החי* intellexisse videntur: Quo-
 modo hæc omnia explicat Apostolus versu 50. *Ταυτο δὲ
 φημι ἀδελφοί οτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομήσαι
 οὐ δύνανται οὐδὲ ἡ φθόρα τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ.* *Hoc au-
 tem dico, fratres, quod caro & sanguis regni DEI
 hereditatem consequi non possunt, neque corruptio
 incorruptibilitatis hereditatem accipit.*

Tollit enim Apostolus à resurrectionis tempore,
 quod Judæi à seculo futuro, nempe subactum docent
 utrique veterem hominem, desituram luctam carnis &
 Spiritus.

Hoc unum disputari posset, an & in eo convenient,
 quod post resurrectionem seu, ut Judæi loquuntur, *בשר
 נכח* futurum sit Regnum gloriosum in his terris, de cæ-
 lesti enim gloria nulla lis est, hanc utrique statuunt: sed
 ita ut Judæis, antequam rapiamur, in nubibus in occur-
 sum Domini, futura sit alicujus imò quæ videtur eorum
 mens esse, longi temporis gloria in terris, introductio in
 Canaan, possessio tranquilla pristinae hereditatis, fruitio
 consortii Sanctorum ex sepulchris, imò & Eliæ ex celo,
 & quidem hæc omnia post resurrectionem. Quam con-
 troversiam Doctioribus decidendam relinquimus, hoc
 contenti, quod contra quosdam hodiernos Judæos &
 magno

magno numero Christianos demonstraverimus phrasin
 עולם respicere non omne, sed tantum tempus ul-
 timum N. T. sive gloriam ultimam Ecclesiæ, quâ in his
 terris ante, quâ in cœlo post resurrectionem, parum de
 eo solliciti, quod Judæi tempus gloriosum cum resurre-
 ctione incipiant, cum scopum meum me assecutum pu-
 tem, quando demonstraverim, *Convivium* apud Judæos
 tam celebre, non ut Christianorum multi, & carnales
 quidam Judæi existimarunt, cum primo adventu Messia
 conjunctum esse debere, multò minus carnale esse, atque
 ita hac explicatione hujus convivii, Judæos ad Scholam
 Christianorum deduxerim, & ad convivium spirituale
 Christi, seu communionem, cum ipso atque adeo con-
 versionem ad rupem salutis invitaverim.

Per modum enim *invitationis* ad convivium conver-
 tendos esse certum est, ut Jesaias *veni, inquit, o Domus Ja-
 cob, ambulemus una in luce Domini* Jes. 2: 5. non vi, non
 plagis, sed in spiritu Christi, qui spiritus amoris est &c.
 Eodem quo dixi modo de *Seculo futuro* saepe, pro mo-
 re suo concordia studentem & pacis inter fratres
 amantem Cl. Præsidentem mecum hac de re sermones mi-
 scuisse memini, quando non minus verè quam Christia-
 ne & Philologice dixit: Certissimum sibi esse Judæos “
 per עולם intelligere tempus, quod resurrectionem “
 sequitur, quod tempus gloriae, & retributionis appel- “
 lent, atque inde etiam N. T. Scriptores phrasen *Se- “*
culi futuri mutuasce: Verum nil ob stare, quo mi- “
 nus עולם Apostolorum participet aliquid de “
 tempore ante resurrectionem, atque adeò de gloria “
 Ecclesiæ ultimarum temporum quâ ante, quâ post re- “
 surrectionem intelligi posse, ut ita de *Seculo futuro “*
 loqui tantum sit ac temporis ultimi qualitatem desi- “
 gnare, reliqua Judæis se relinquere. “

h

Cer.

Certissimum ergo in illa *Seculi futuri* parte, de qua Judæi & Apostolus loquuntur, fideles carnalibus concupiscentiis non amplius succubituros, nec minus certum, verè fideles in priori parte *Seculi futuri*, seu gloriosi, sensim carnis concupiscentias superaturos, atque adeo nos locum Judaicum pro sententia nostra allegare & ex eo probare potuisse seculum futurum ultimum tempus N. T. significare.

Quid quod Judaicus locus pro se ipso loquatur, quando de *Seculo futuro*, ultimo loco pronunciat, *jussos sessuros esse cum coronis in capitibus ipsorum, & fruituros splendore Schechinae*, an enim non hæc de gloria cœlesti, quæ verè gloria Seculi futuri nominari potest dicuntur? Apoc. IV: 4. *Καὶ κυκλόθεν τὰ θρόνους θρόνοι εἰκοσὶ καὶ τέσσαρες. καὶ ἐπὶ τῶν θρόνων εἶδον τῶν εἰκοσὶ καὶ τέσσαρες πρεσβυτέρους καθήμενους περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς. καὶ ἔχον ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς:* *Et in circuitu sedis, sedilia viginti quatuor: Et super sedilia vidi viginti quatuor Senes sedentes, amictos vestibis albis: & habentes super capita sua coronas aureas.* Quid quod Christus ipse majora de justis prædixerit, nempe judicaturos secum XII. tribus Israel, *καθίσετε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνετε τὰς δώδεκα φυλάς τῆς Ἰσραὴλ: Sedebitis etiam vos, super thronos duodecim, judicantes duodecim tribus Israel*, Matth. XIX: 28. Luc. XXII: 30.

Quo jam ut speramus demonstrato, atque ita posito, Convivium hoc fore *בְּעוֹם הַכֶּזֶב*, quid superest, quam ut concludamus, totam illam prolixam Allegoriam continere statum *Seculi futuri*, sive gloriosi, partim ante partim post resurrectionem, atque *invitationem*, ad convivium, quam Judæi sibi fieri expectant, esse invitationem non primam illam tempore primi adventus Christi, sed secundam tempore ultimo, quam expectamus, & qui-

& quidem sub Exordium Regni in his terris gloriosi, non quale crassi Chiliaſtæ volunt, ſed quale alibi defendit Cl. Præſes.

Hoc quo magis evincamus, conferantur verba Chriſti Luc. 22: 29. 30. cum Allegoria noſtra, ubi eodem modo Chriſtus de Regno ſuo, quo Judæi de hoc convivio, quod *בְּעוֹלָם הַבָּא* in *Seculo futuro*, ſeu *tempore remunerationis* futurum, demonſtravimus. *Καὶ ὡς διατιθεμαι υμιν, καθὺς διεθετο μοι ὁ πατήρ μου, βασιλείαν. ἵνα ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ καθίσθητε ἐπὶ θρόνων, κείμενοι τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ.* *Ego igitur pacifcor vobis, prout pactus est mihi Pater meus Regnum: Ut edatis & bibatis in mensa mea in Regno meo, & sedeatis super thronos, judicantes duodecim tribus Israel.*

Qui locus eo magis est notabilis & ad ſententiam noſtram probandam factus, quo clarius patet, quæ apud Mattheum omiſſa erant, apud Lucam addi, Chriſtiſque verba apud Lucam tam ſuaviter cum conſueta inter Judæos Allegoria conſpirare, ut ne quidem ipſa menſa, de qua loquuntur vetuſtiſſimi Judæi, omittatur.

Inde etiam Regnum Meſſiæ dicitur *ἡτοιμασμενον paratum*, Matth. XXV: 34. phraſi à ſtratis menſis mutuata.

Et inter beneficia Meſſiæ præſtita *cibatio & potatio* refertur ibid. v. 35. ut illis apud Lucam, pro terreſtri & exiguo *cibo & potu*, cœleſtis, permanens, lautusque cibus & potus offeratur & apponatur, loco ex Luca modo allegato.

Eodem tenore, ſeſſioni in throno Chriſti, jungitur imò NB. præponitur, ac ſi illud natura prius ſit, *cænare cum Chriſto*, Apoc. 3: 20. *ἐπιλοισομαι πρὸς αὐτὸν καὶ δεῖπνησά μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μεμὲν ἐνῶπιον ἐμὸν ἐσθίει καὶ πίβει.* *ingrediar ad eum, & cænabo cum eo, & ipſe quoque mecum.*

h 2

Et

Et denique Christus ut vela contrahamus, summam felicitatem æque ac Judæi pristini ponit in convivio hoc de quo diximus: Apoc. 19: 9. *Μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τῆς γαμῆς τῆς ἀρνίῃς κεκλημένοι.* *Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt &c.* Omittimus jam Matth. 8: 11. Luc. 13: 23. aliaque centena loca, & concludimus tandem ultimos Victores, de Anti-Christo & aliis Destructoribus terræ, Behemoth & Leviathan, triumphum canturos, etiam sessuros esse cum Christo in throno suo, hic Anti-Christum omnesque Ecclesiæ hostes superaturos, & ita quasi de illorum carne comesturos, ultimo loco ad *auream Christi mensam* accubituros, comesturosque de Manna hoc spiritali Apoc. 2: 17. partim hic, partim verò in vero & propriissimo dicto *עֵלֶם הַכֶּהֱן*, quod expectamus & vovemus, atque adeo de his omnibus veteres Judæos scientes, plurimosque hodiernos inscientes vaticinari Q. D. E.

§. 27. Possem jam plures allegorias Judaicas in medium proferre, quales sunt de navi in undis, Ave immensæ magnitudinis, &c. Nisi jam satis hypothesein probandam confirmassem; quare hic subsisto, donec Virorum Doctorum de his Observationibus meis Judicium exploratum habuero, quando ad reliquas Allegorias Judaicas hoc fundamento posito facili negotio pergere datum erit, de quibus suo tempore integrum Tractatum edere animus est. Tu interim B. L. his interea mecum utere, benevolum non autem præjudiciosum judicium adfer, & hoc tibi persuasum habe, me non ex infano scribendi pruritu, sed veri indagandi causâ hanc meditatiunculam edidisse, de qua ubi Benevole judicaveris, ad continuationem edendam me animabis, Vale!

ΕΠΙΜΗΤΡΟΝ
RESPONDENTIS
Propheticum.

- I.** *Studii Prophetici summus hoc tempore usus est.*
II. *Temere id aggreditur, qui Philologiae præceptis non est imbutus.*
III. *Quicunque ergo animum ad studium hoc appellant, severa lege in Philologia sibi proficiendum credant.*
IV. *Specialissime vero Antiquitatibus sacris operam dent. Quas solus ille docere rite potest, qui Rabbinos, Græcos atque Latinos Scriptores cum fructu legit, ad quod non una linea ducta sufficit, sed labor hic, me Judice, multorum lustrorum est: Nec desit oportet Antiquaria Suppellex, quibus & aliis longe majoribus, ut abunde instructus est Cl. Præses, sic ipsum in iisdem Steinovici audivisse, ipsiusque in eo directorio porro sequi me nunquam pœnitebit.*
V. *Quod ad Prophetias ipsas attinet, pleræque N.T. concernunt.*
VI. *Nec tantum in V. T. & Apocalypsi vaticinia continentur, sed & in universo N.T.*
VII. *Nam omnia Christi opera & verba, Prophetica esse crediderim, ne ipsa quidem Oratione Dominica excepta, quod tamen ultimum Problematicè tantum sustinebo convincenti facile victas manus daturus.*

Accedunt nonnulla Philologica.

h 3

VIII.

VIII. *Vulgares regule Grammaticorum de Accentuatione Linguae Graecae non multum utilitatis habent, sed Tyronibus moram injicere videntur.*

IX. *Nam sine accentibus istiusmodi consistere potest Lingua Graeca.*

X. *In N. T. multos esse Hebraismos, adeoque aquam cribro haurire eum, qui neglecto studio Hebraico Graecis solus est occupatus, defendo.*

XI. *Nec tantum Hebraismos sed & Chaldaismos & Syriasmos in eodem Testamento inveniri puto.*

Ad Politissimae Dissertationis de Allegoriis
Rabbinicis

Ornatiss. D. AUCTOREM.

PELSIUS Hanoviae non ultima gloria Gen-
tis,

Artes qui vigili sedulitate colit.

PELSIUS hic nostrae Princepsque decusque Ju-
ventae

CLARUS quem secum PRAESES ad astra
Scilicet Is nobis Mirantibus explicat arte (rapit.

Ex Thalmude suo dogmata Judaica.

Gratulor, Inde Tibi certi nascentur honores,

Et laurus capiti condecoranda TUO.

FRID. GRIMM,

Eccles. Ref. Han. Past. Prim. Vicinarum

Inspector & Cons. Ecclesiasticus.

HEN.

HENRICUS JACOBUS van BASHUISEN.

Doctissimo atque Ornatissimo Juveni

D O M I N O

ISAACO PELS,
Theologiæ & Linguarum Orientalium Cultori industrio

S. P. D.

Etiisti non ita pridem testimonium vitæ atque studiorum à me, cui te ab illo tempore quo ex Pædagogæo Illustris Scholæ nostræ ad Lectiones publicas promotus es, commendatissimum esse voluisti; quod quidem tuo jure facere poteras, quodque necesse videbatur ut Stipendium Pelsiorum familiæ testamento destinatum, tibi ut aliis eo facilius concederetur. Quod cum lubentissime offerrem, maluisti prius publica disputatione Orbi literato testatum facere, quam dignus illo Testimonio futuris sis; Unde cum jam per DEI gratiam opusculum tuum, varia Eruditione refertum, ad finem perductum sit, non potui quin quod scripto atque ita privato Testimonio antea fecissem, jam impresso

presso atque adeo publico hoc Testimonio præstarem, teque his literis meis, Viris omnium Ordinum Clarissimis, quibus porro operam dabis, inprimis Legati Pelsiani Curatoribus Nobilissimis. Amplissimis, plurimum Reverendis, Clarissimisque commendatissimum facerem: Quod ut fiat etiam commune loci nostri Virorum Cordatorum de te egregium Judicium postulat, quod brevissimis expresit Clarissimi Theologi, Inspectoris, Consilarii Ecclesiastici, & Pastoris Primarii, Doctissimi D. Grimii, Collegæ conjunctissimi testimoniū omni exceptione majus.

De quo an tibi, an in Belgio & hic non minus celebri, quam antiquissimo Pelsiorum nomini, Patriæ, Parenti atque Præceptoribus gratulari debeam, ambigo. Certe ut dicam quod verum est, mihi de te gratulor, quod ea studia quibus dies vitæ meæ consecravi, in quasque maximam opum mearum partem propter commoda studiosæ juventutis impendi, quo eo felicius caperentur, tam feliciter assecutus sis, ut non vulgarem spem conceperim te S. Ministerio non tantum aptissimum fore, sed etiam bonis literis insigne decus allaturum.

Quod de te judicium illa ipsa hora pronuntiavi, quâ ante triennium admodum adolescens, Scholas meas Hebraicas, ea sedulitate frequen-

tasti,

casti, auditaque domi rimatus es, ut multos
Commilitonum tuorum superares. Quæ ratio
est, quod non sine prudenti ratione tandem su-
perans eorum captum, quibus cum mihi pro il-
lo tempore res erat, quorumque progressibus
me accommodare debui, Antiquissimam & ce-
leberrimam Cattorum quæ Marpurgi est Aca-
demiæm visitaveris, usus imprimis fidelissima
Clarissimi Fautoris & Amici mei, Celeberrimi
Ottonis institutione, in Philosophia, literis
Romanis, Græcis, Hebraicis, Chaldaicis, &
Syriacis.

Tanto quidem cum fructu, ut postquam
annum cum dimidio illic exegisses, publicis Col-
legiis non amplius contentus, me iterum Steino-
viæ nuper commorantem, ibidemque scriptio-
ni systematis Antiquitatum, & Praxeos sacræ oc-
cupatum, propter eadem studia, quibus mecum
delectaris, ad quasque excolendas mihi natus vi-
deris, adieris, atque ut noveras me tuæ indolis
hominum profectus propter amorem quo san-
ctissimum Linguarum & Theologiæ Scriptura-
riæ studium prosequor, ubicunque possum ur-
gere, eorumque commodorum studiosissimum
esse solere, privatissimam institutionem desidera-
veris, ita tamen, ut te etiam aliis qui mei causa illic
commorabantur & à me linguis & Praxi sacræ ini-

tiabantur, in exercitationibus suis associaveris, unde & illi semper de te tuaque modestia optimè fenserunt sentientque.

Ufus ab eo tempore meo consilio, cui quod obtemperaveris nunquam te poenitebit, Doctissimo Rabbino, qui ibidem societati nostræ literariæ se adjunxerat, Doctore Judaico R. Levi David Neumarck Hanovienſe, Viro Literatissimo, & institutione Linguae Hebraicæ, Chaldaicæ & Syriacæ non minus, quam jam correctis Bibliis Berolinensibus editaque insigni Gram. Hebr. claro, qui jam mecum reversus nihil magis in votis habet, quam ut ipsi hic liceat Typographæum Hebraicum erigere, propriisque Sumtibus Biblia mea Hebraica imprimere, quem propter præclara hæc in rem literariam merita & candorem, ut Linguarum Studiosis commendo, sic charum habeo, ipsius commodis servire paratus. Cum ergo jam Steinoviâ huc insigni Celsissimi & Clementissimi Comitum ac Domini nostri gratia, annuente Ampliss. & Venerab. Consistorio Reform. ad honestissimam, in qua dego, stationem vocarer, tu mihi itineris comitem te fecisti, quotidieque ædes meas colloquendi ergo de rebus divinis, pro ea quam à me exegisti, & impetraſti libertate, adiisti, atque heic in animum tibi revocans illud Talmudistarum nostrorum חזר חזר ואל

וְאַל תַּצְטַרֵּךְ לְבַלּוֹר tibi vixisti, ita eousque
 continuaturus, privatis meditationibus atque le-
 ctioni Auctorum illorum, quos tibi commendare
 dubiaque ex illis facta promisso meo congruen-
 ter enotare soleo, totus deditus, parum sollici-
 tus quid alii agant, eousque latens, donec metho-
 do hac nostra eò deveneris ut Porusiacas, &
 Belgicas Academias non solum visitare, sed in
 commodum etiam tuum Magnorum Doctorum
 Consilia & labores, atque uno colloquio plus
 discere, quam alii centenis collegiis, queas. Ad
 quam literariam peregrinationem ut jam satis in-
 structus es, ita tibi quousque hic adhuc agere ve-
 lis, quod tuo arbitrio relinquo, ut hactenus fa-
 ctum, mea consilia, operam, parvamque Biblio-
 thecam, curtam Antiquariam suppellectilem,
 quam tanti facis, porro offero atque ad sanctissi-
 mum propositum largissimam gratiam D.O.M.
 apprecor.

His non laudibus tuis, quas modestia tua
 spernit, eruditio autem superat, inserviens, sed
 Viris Doctissimis quorum faciem intrueri licebit,
 te officiosissime commendans, quo facilius apud
 illos aditum & gratiam invenias, quod eo ma-
 gis fiet, quando ut hactenus capisti sedulo per-
 rexeris, eorumque omnia ut mea in succum &
 i 2 sangu-

sanguinem, ut ajunt, convertenda credideris.
Sic enim nec hos favoris, nec me amoris in te
unquam poenitebit, sed utrosque commodorum
& honorum tuorum habebis Adjutores
& Gratulatores Vale.

Dabam Hanoviae a. d. 1. Maji
M DCC VII.

ODE TROCHAICA.

T Ange barbitum sonoram,
Et lyram tracta canoram.

Clange tuba protinus:

Serta floribus decora,

Atque liliis odora,

Necte docto pollice,

Tu *Thalia* prima Vatum,

Atque *Clio* docta gnatum

Expoli pulchrè tuum,

Pulpitum fulgens petentem,

Ore facundo tuentem

Sub diserto Preside,

Lingua quod sit aestimanda

Sancta pluris, ac amanda,

Cetera quam blandula.

Hinc canunt novem Sorores,

Ob scientiæ labores.

Gloriæ pandunt fores,

Gratulantes Disputanti,

Nobiles artes amanti

Ex sacrato pectore.

Te

Te laboris haud pigebit,
Et tuum nomen vigebit

In futuro seculo,

*In honorem, & laudem Doctissimi Dni. Respondentis cum
apprecatione omnigena felicitatis decantata à*

JOH. PHILIPPO HOFIO, V. D. M.
& Gymnasii Solitariensis RECTORE.

DEn Vogel kennet man gar leichtlich am Ges-
sange /

Was gute Glocken sind / verrathen sich am Klange /
Ein Baum von guter Art ist merckbar an der
Frucht /

Wohl / wer dergleichen auch bey Herren Pels-
sen sucht.

Er will / (wer zweiffelt doch?) ein Criticus bald werden /
Wir spühen das ja schon an Reden und Gebärden /
Er thut heut seinen Mund bey frühem Les-
bens Lauff /

Wie dorten † JESUS that / in Spruch- und
Gleichnuß auff.

Die Kirche wird sein Fleiß wohl niemahls nicht
geruehen /

Sie spricht / Ich habe Mich recht über Ihn zu freuen /
Mein Pels ist mir ein Felß / der geht das
Streiten an /

Mich wider Juden- Tand / gar herrlich schü-
cken kan.

Eufebie langt schon die frischen Lorbeer- Aeste /
Womit sie deine Stirn / mein Freund auff's allerbeste /
(Es berste aller Neid / den solcher Lohn nur
fränckt /)

Zu deines Vatterns Freud / bald zu bekrönen
denkst.

Nun was die Kirche wünscht / das wünsche ich in-
gleichen /

GOTT lasse alles nur zu Seiner Ehr gereichen /
So wirst du eher nicht vom Stuhle Moses
gehn /

Man habe dann dein Werck verwundrend an-
gesehn / 2c.

Mit diesen zwar geringfügigen / doch wohlmeyn-
enden Zeilen / hat seinem in Steinau / und all-
hier Mit-studirenden guten Freund zu seinem
aufgegebenen Specimine gratuliren wollen

Joh. Casp. Schulteis /

Solitar. SS. Theol. Cult. Opp. Ord.

~~~~~  
**E**Loquar an Sileam? Gratæ mihi dicite Musæ?

Quid faciam doctæ dicite Pierides?  
Nonne *Frater* meus est, qui scandit culmina vestra?

Qui scandit Phœbi culmina magnanimus.

Gratulor esse *fratrem*, tanto qui robore mentis,

Ut Rabbīnorum dogmata suscipiat,

Gratulor, esse mihi, qui nocte dieque laborat,

Hortes ut magno delectat ingenio.

Gratulor esse Patri gnatum, qui gaudia tanta,

Gaudia qui nobis excitat innumera.

Perge *Frater*, decus evadas columenque Tuorum.

Ut tandem Doctos multiplicare queas.

~~~~~  
Paucula hæc ex amore Fraterno
festinanter adjecit.

D. Pels LL. Stud.

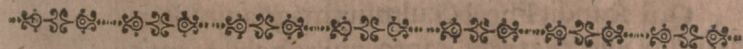
לכך

בכל חפצי אני ברך לך סופר
מבקש טוב כגן רטוב וגם חופר
נתון טעם לכל גועם כתוב ספר
מגלה מצפון טמון כה עפר
בהגדות ומדרשים קרע תופר
בעיני כל חכמים אמרי שפר
ישב חוד יהורוד כבן חפר
שמך יצמח ואל ירקב כמו גופר
שמך ירחב לבר נרחב כקול שופר
יהא שיר זה לארון זה מקום אשפר

Ita Doctissimæ Dissertationis Authori & Defendenti
applaudere voluit

JOH. MARTINUS VAUPELIUS.

Philos. studiosus Cl. Præsidis domesticus.

Sicut in horrificis, cæcisque latere tenebris
Nunquam potest fax ignea,
Lumina quin grato spargat radiantia motu,
Pellatque crassâ nubila;
Vivida sic Virtus nunquam latitare valebit,
Scandens ad alta Sydera:
Nec candor mentis, nec rara Scientia rerum,
Quam sæva mors non auferet:
Quæis dum præcellis longè Doctissime PELSI,
Ut Phœbus astra fulgida.
Vincit, & obscurat stellas aurora micantes,
Diem suis reddens equis,

Et

Et Cathedram scandis, præstantia munera Linguae
 Sanctæ tuens, sub Præside,
 Instar qui Phœbi candentia lumina spargit,
 Scientiæ clarissimæ;
 Musarum digitis adeo Te texta corona
 Comes manebit gloria.

*His Doctissimo Domino Respondenti, Amico
 suo gratissimo ex animo non fucato gra-
 tulari voluit*

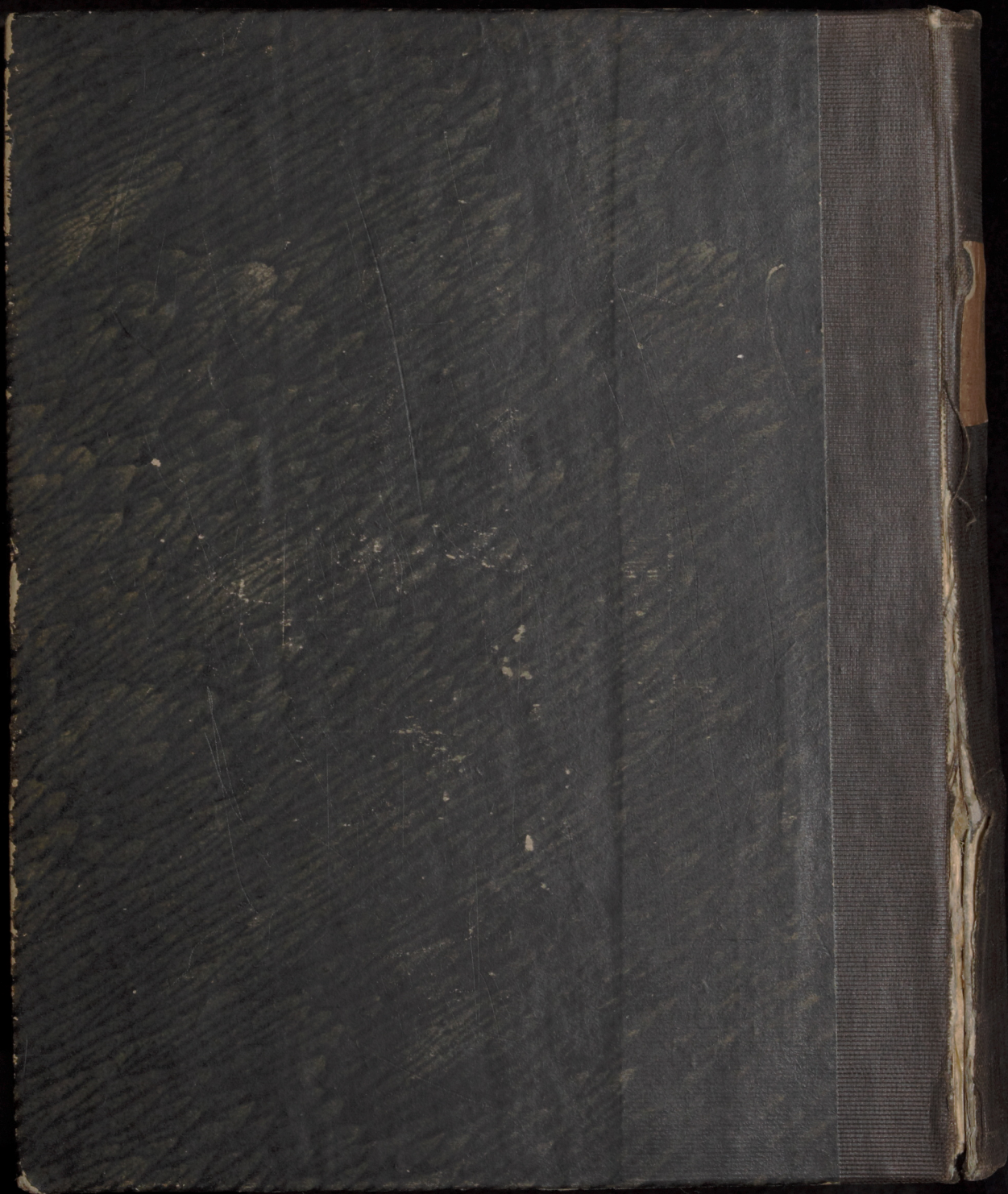
PHIL. LUDOV. HOFIUS,

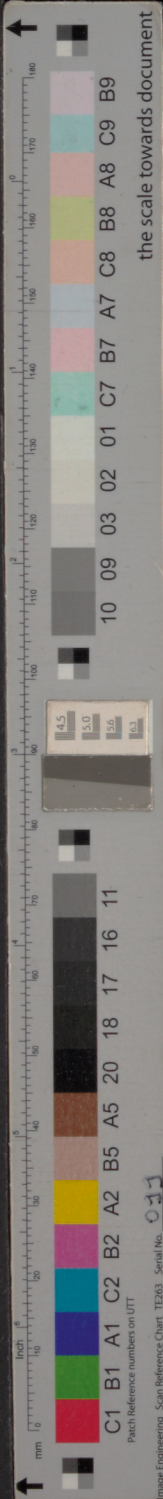
SS. Theol. Stud.

2. *Lyserus de Origine Eruditionis.*
3. *Loceanus Comentationes Sabb.*
4. *Kesfler de sacerdote comburente vaccam rufam.*
5. *Horchius Praeco salutis.*
6. *analysis vocis Schophitim.*
7. *Hottinger de quatuor tabernaculi tegminibus.*
8. *Ejusd de usu Salis in cultu Sacro.*
9. *Schramius de vigilibus priscis.*
10. *Zachysen Specimen Bibliorum Stanovicensium.*
11. *Schmidt. Theses Philologicae*
12. *Bentler Specimen Catenae typicae.*
13. *Hottinger de viris Stationariis.*
14. *Itkenius de paribz pentecostalibz p. 2da.*
15. *Plaseus de tylo Heniopolitans.*
16. *Kuirsch de Sacerdotio cum regimine civili conjuncto.*
17. *Ejusd materiae continuas.*
18. *Morheim de pygmaeis Aethiopiae.*
19. *Syobius de Sabbato Gentili.*
20. *Carpkov Deus caliginis incola.*
21. *Strimesius de manipulo hordeaceo.*
22. *Lampij de Spiritu S.*
23. 24. 25. 26. 27. *Ejusd materiae continuatio.*

29. Honert de auctore Nae I. Xti humanae
30. Holzfus de Statu humiliationis Xti.
31. Eius de munere Xti sacerdotali
32. Ode de obedientia Xti activa.
33. Eius animae in Epp: van der Honert.
34. Eius in epp alteram.
35. Hottinger de Integritate victimarum.
36. Vitringa de Serpente veteratore.
37. Van Dryfen Epist: ad van der Honert.
38. Claesius de Existencia Xti.

the scale towards document

(19.)

do & Carni suæ renunciarunt.

Deo seipfos & sacrificia spiritua-
līs, hymnos, eleemosynas, jejunia,
eternum atque internum in Spiri-
tū. 12, 1. 1 Cor. 6, 20. Heb. 13, 15. 16.
23, 24. Ps. 51, 19. Ps. 141, 2.

atio non est temporalis; sed pe-
Christus per proprium sanguinem in-
ta, æterna redemptione inventa. c. 10,
s per oblationem corporis J. C. semel.
e consummavit in sempiternum san-
o. 7, 26. 27. c. 9, 25. 26. 27. 28.

Opposita est doctrina i. Gentilium,
refert Cato l. 4. Disticho mo-

icens moritur cur victima pro Te
orte alterius sperare salutem.

pudiato Jesu Naz. ejusq; Sacerdo-
eu formula fœderis Remissionem
tam æternam sibi promittunt:
s Orobius in Collat. cum Limborch
ait. p. 70. Nullo Messia, nulla Re-
e aliquando opus habuit ad salu-
equendam: Sufficit Lex Divina,
edium ad salutem Dominus Israeli
ne quam Jesum Nazarenum ceu
que Sacrificium admittere, in
tionis. Viri Gallum gallinaceum
; colore; fœminæ vero Galli-
actare & offerre his verbis:

C 2

np